

BÖLÜM 17

ARDAHAN İLİ GÖLE İLÇESİ BÜYÜKBAŞ HAYVANCILIK SEKTÖRÜNÜN SWOT ANALİZİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ*

Arş. Gör. Ömer Atalay

Kafkas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
omeratalay36@gmail.com

Doç. Dr. Ötüken Senger

Kafkas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
otukensenger@gmail.com

ÖZET

Temel besin grupları arasında yer alan et ve süt ürünlerinin kaynağı olan hayvancılık sektörü, nüfus artışı ve güvenilir gıdaya erişimin giderek zorlaşmasına bağlı olarak önemi sürekli artan bir sektördür. Günümüzde bu sektöre kaynaklık eden yerleşim yerlerinin de önemi buna bağlı olarak artmaktadır. Türkiye genel olarak dünya çapında tarım ve hayvancılıkta önemli bir pozisyona sahiptir. Özellikle taze inek sütü üretiminde 2016 yılın bakıldığında dünya sıralamasında 9. ülke konumundadır. Canlı büyükbaş hayvan varlığında aynı yıl dünyada 22. sırada bulunan ülkemiz toplam sığır eti üretiminde ise 12. sırada yer almaktadır. TRA2 bölgesinde yer alan ve temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olan Ardahan iline bağlı Göle ilçesi, sahip olduğu coğrafi konum, arazi varlığı ve nüfusunun büyük bir kısmının köylerde yaşamaya itibari ile bölgede hayvancılık sektöründe önemli bir yere sahiptir. 2018 yılının 1. döneminde Göle ilçesinde bulunan büyükbaş hayvan sayısı 21 ildeki büyükbaş sayısından daha fazladır. Göle ilçesinde aynı dönem için kişi başına ortalama 4 büyükbaş hayvan düşmektedir ve bu rakam Türkiye ortalamasının yaklaşık 16 katıdır. İlçede bulunan büyükbaş hayvan varlığının yaklaşık %43,4'ünü inek varlığı oluşturmaktadır. Göle'de, büyükbaş hayvancılık sektörünün güçlü olması ve çoğunlukla inek besleniyor olması ile birlikte süt işletmeciliği de yaygınlaşmıştır. İlçede çok sayıda mandıra denilen kaşar fabrikası yer almaktadır. Bu nedenle bu çalışmada ilçedeki büyükbaş hayvancılık sektörünün güçlü ve zayıf yönlerini ortaya çıkarmak, sektörün önündeki fırsatları ve tehditleri belirleyerek durum

* Bu makale, 10-12 Ekim 2018 tarihleri arasında düzenlenmiş olan I. Uluslararası Siyaset ve Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda (I. International Politics And Social Science Symposium-IPSSS) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

analizi yapmak için SWOT (GZFT) analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre; ilçede büyük baş hayvancılık sektörünün güçlü yanları arasında; büyükbaş hayvan sayısı yüksek olması, nüfusun büyük çoğunluğunun köylerde yaşaması, verimli kültür ve kültür melezi sığır ırkları yaygınlaşmış olması, tecrübeli yetiştiricilerin bulunması, ekili ve ekili olmayan arazi varlığının fazla olması ve ilçede çok sayıda kaşar fabrikasının mevcut olması yer almaktadır. Genç nüfusun hayvan yetiştiriciliği mesleğine ilgi duymaması, hayvancılığın geleneksel yöntemlerle yapılması ve işletmelerin küçük olması, örgütlü hareket etme bilincinin gelişmemiş olması, ahırlar çoğunlukla taş yapıda ve şartlarının yeterince sağlıklı olmaması, süt fiyatlarının değişkenlik göstermesi ve işletmelerde çalışacak kalifiye işçi bulunamaması sektörün zayıf kaldığı unsurlar arasındadır. Et ve süt ürünleri ihtiyacının nüfus artışı ile birlikte her geçen gün artması, bölgede üretilen et ve süt ürünlerinin bilinirliği, bölgede DAP, SERKA, TKDK, KOSGEB ve AKAK gibi hibe ve teşvik veren kurum ve kuruluşların bulunması, Tarım ve Hayvancılık il müdürlüğüne ahır yapımı için hibe verilmesi ve Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesinin ilçeye yaklaşık 1 saatlik mesafede olması fırsat olarak görülmekte iken; kasaplık canlı hayvan ve kırmızı et ithal edilmesi, besi maliyetlerinin yüksek olması, köylerden büyük kentlere göçün artarak devam etmesi, küçük işletmeler teşvik ve hibe desteklerinden faydalanamaması, sektörden kazanılan paranın ilçeye yatırım olarak geri dönmemesi, ailelerin, çocuklarının hayvancılığı meslek olarak edinmesini istememeleri ve teknolojik ekipmanların pahalı olması sektörün önündeki önemli tehditler olarak görülmektedir. Türkiye genelinde büyükbaş hayvancılık sektörünün karşılaştığı problemler Göle ilçesindeki işletmelerde de karşımıza çıkmaktadır. Özel olarak 2000 rakımlı Göle ilçesinin coğrafi yapısı ve iklimi, işletme sahipleri için büyük zorluklar yaşatmaktadır. Kış aylarının soğuk ve uzun sürmesi yakacak giderlerini önemli miktarda artırmakta, yolların buzla kaplanarak tehlikeli bir hâl alması ve köy yollarının kapanması bu aylarda ilçede ticareti neredeyse durma noktasına getirmektedir. İklim olarak dezavantajlı bir konumda bulunan Göle ilçesinde işletmelerin girdi maliyetlerinin düşürülmesi, hibe ve teşviklerin özellikle genç nüfusun sektöre olan ilgisini artıracak şekilde düzenlenmesi ve ilçeye bağlı köylerde yaşam standartlarının yükseltilmesi ile sorunların büyük bir kısmı çözülmüş olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ardahan, Göle, Büyükbaş Hayvancılık, SWOT Analizi, GZFT Analizi.

GİRİŞ

Dünyada artan insan nüfusuna bağlı olarak gıda maddelerine olan talep de doğal olarak artmaktadır. İnsanoğlunun varoluşundan günümüze kadar geçen sürede besin kaynaklarının en önemli bileşeni hayvancılık ürünleri olmuştur. İnsanlar et, süt ve yumurta gibi temel besin kaynaklarını elde ede-

bilmek için hayvanları evcilleştirmiş ve bu ürünlere olan taleplerini kendileri üreterek karşılama yoluna gitmişlerdir. Geçen binlerce yılda hayvancılık sektörü endüstrileşmiş ve ürün çeşitliliğini artırarak bugünkü son hâlini almıştır. Bu süreçte hayvancılık sektörü temel besin kaynağı üretmekle birlikte, hayvanlardan elde edilen deri, kemik, tüy, yün vb. ürünlerin işlenebileceği farklı sektörlerin ve sanayi kollarının oluşmasına da imkân sağlamıştır.

Günümüzde hayvancılık sektörü, yem sanayi, et ve mamulleri sanayi, süt ve mamulleri sanayi, dericilik ve tekstil sanayi, kozmetik sanayi, veteriner ilaçları ve hayvancılık ekipman sanayileri vb. bileşenleri ile istihdam olanakları oluşturmakta ve sadece beslenme değil, aynı zamanda hayvansal ürünlerin işlenmesiyle katma değer yaratmaktadır (Kırşehir Ticaret ve Sanayi Odası, 2016: 15). Bu nedenle hayvancılık sektörü ülkelerin milli gelirini artırmakta ve önemli ölçüde istihdam sağlamaktadır.

1. TÜRKİYE'DE BÜYÜKBAŞ HAYVANCILIK

Onlarca medeniyete ev sahipliği yapmış Anadolu coğrafyası üzerinde kurulan ülkemizde de hayvancılık sektörü önemli bir yere sahiptir. Özellikle coğrafi yapısı, iklim şartları ve kırsal alanda yaşayan insan nüfusu ile ülkemiz hayvancılık sektörüne oldukça müsaittir. Tablo 1'de 2016 yılında Türkiye'de üretilen et ve süt miktarları ile canlı büyükbaş hayvan sayısı verilmiştir. Tablo 1'e göre Türkiye'de 2016 yılı itibarıyla 13.994.071 baş canlı sığır mevcut olup, ülkemiz aynı yıl dünyada canlı sığır varlığında 22. sırada yer almıştır. Yine aynı yıl 16.786.263 ton taze inek sütü üreten Türkiye, dünyanın en büyük 9. taze inek sütü üreticisi durumundadır. Son olarak Türkiye 2016 yılında 988.321 ton sığır eti üreterek dünyanın en büyük 12. sığır eti üreticisi olmuştur. Bu rakamlar göstermektedir ki, Türkiye büyükbaş hayvancılık sektöründe önemli bir konumdadır. Maalesef bu verilere rağmen ülkemizde hayvancılık sektörü hâlen istenilen seviyede değildir.

Tablo 1: Türkiye'nin Canlı Büyükbaş Hayvan Varlığı ve Üretilen Et ve Süt Miktarları (2016 Yılı)

	Canlı Hayvan (Baş)	Taze İnek Sütü (Ton)	Sığır Eti (Ton)
Üretim Miktarı	13.994.071	16.786.263	988.321
Dünya Sıralaması	22	9	12

Kaynak: <http://www.fao.org/faostat/en/#data/QL> (Erişim Tarihi: 20.09.2018)

Tablo 2'de 2016-2017 yılları büyükbaş hayvancılık sektörü dış ticaret verileri verilmiştir. Bu rakamlara göre, Türkiye hem canlı sığır hem de sığır eti ürünlerinde kendi kendine yetememektedir. Özellikle 2017 yılında canlı sığır ve sığır eti ürünleri için ithalat rakamları toplamı bir önceki yılın ithalat rakamları top-

lamına göre neredeyse 2 kat artmıştır. Yine aynı ürünlerde 2017 yılında yapılan ihracat bir önceki yıla göre %33 azalmıştır. 2016 yılında ithalat-ihracat farkı 628.319.236 \$ iken, bu rakam 2017 yılında 1.244.689.289 \$ olmuştur.

Tablo 2: 2016-2017 Yılları Büyükbaş Hayvancılık Sektörü Dış Ticaret Verileri

Ürün	2016		2017	
	İhracat(\$)	İthalat(\$)	İhracat(\$)	İthalat(\$)
Sığır (damızlık)	-----	169.120.707	-----	254.756.498
Sığır (damızlık olmayanlar)	-----	418.262.835	-----	905.118.598
Sığır eti; kemikli (taze/soğutulmuş)	313.100	84.508	405.329	43.446.094
Sığır eti; kemiksiz (taze/soğutulmuş)	122.981	41.551.141	31.819	2.241.421
Kemikli sığır eti (dondurulmuş)	6.023	-----	8.385	39.594.124
Kemiksiz sığır eti (dondurulmuş)	257.851	-----	21.913	-----
Yıl toplamı:	699.955	629.019.191	467.446	1.245.156.735

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr> (Erişim Tarihi: 20.09.2018)

Tablo 3'e göre Türkiye 2017 yılında toplam 782.265 baş canlı sığır ithal etmiş olup, en fazla ithalat 635.049 başla damızlık veya kasaplık olmayan sığır ithalatında gerçekleşmiştir. Bu rakam bir önceki yılın damızlık veya kasaplık olmayan sığır ithalatına göre %56 artmıştır.

Tablo 3: 2016 ve 2017 Yılları İthal Edilen Canlı Hayvan Sayıları

	2016	2017
	Baş	Baş
Sığırlar; Damızlık Veya Kasaplık Olmayan, 80 Kg < Ağırlık <= 160 Kg	4.988	2.164
Sığırlar; Kasaplık, 160 Kg < Ağırlık <= 300 Kg	-----	18.823
Sığırlar; Damızlık Veya Kasaplık Olmayan, 160 Kg < Ağırlık <= 300 Kg	396.141	413.765
Düveler (Doğurmamış Dişi); Damızlık Veya Kasaplık Olmayan, Ağırlık > 300 Kg	978	31.900
Erkek Danalar; Kasaplık, Ağırlık > 400 Kg	22.181	96.493
Diğer Sığırlar; Damızlık Veya Kasaplık Olmayan, Ağırlık > 300 Kg	5.780	219.120
Yıl toplamı:	430.068	782.265

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr> (Erişim Tarihi: 20.09.2018)

GSYH içerisinde tarım ve hayvancılık sektörünün değerinin cari fiyatlarla artmasına rağmen, payı her geçen gün düşmektedir. 1998 yılında tarım ve hayvancılık sektörünün GSYH içerisindeki payı %12,5 iken 2016 yılında sadece %6,1 olmuştur (TÜİK, 2017). Tarım ve hayvancılık sektöründe yaşanan ufak büyümeler nüfus artış hızının gerisinde kaldığı için Türkiye'nin

kendi ihtiyaçlarını karşılama oranı düşmüş ve gıda konusunda dışa bağımlı bir hâle gelmiştir (Bayraç-Çemrek, 2011, akt. Seki-Biler, 2016: 52).

Tarım ve Hayvancılık sektörü içerisinde hayvansal üretimin yarısından fazlasını (yaklaşık toplamda %60) sığır eti ve inek sütü üretimi oluşturmaktadır. Bu bakımdan büyükbaş hayvan üreticiliğindeki stratejik planlamalar sadece hayvancılık için değil tüm tarım sektörü için önem arz etmektedir (Seki-Biler, 2016: 51).

1.1. Göle İlçesinde Büyükbaş Hayvancılık

Ardahan ili Türkiye'nin kuzey doğusunda bulunmakta olup merkez dâhil 6 ilçeye sahiptir. Ardahan'ın en büyük ilçesi durumunda bulunan Göle ilçesinin nüfusu 25.178'dir ve toplamda 52 köyü bulunmaktadır. İlçenin kuzeyinde Artvin ve Ardahan, batısında Erzurum ve doğu ve güneyinde Kars ili ile sınırı bulunmaktadır. 1992 yılına kadar Kars iline bağlı olan Göle bu tarihten sonra Ardahan'ın il olması ile birlikte Ardahan'a bağlanmıştır. Nüfusunun büyük bir çoğunluğu (%76) köylerde yaşayan ve temel geçim kaynağı büyük baş hayvancılık olan Göle ilçesi, cumhuriyetin ilk kurulduğu yıllardan beri büyükbaş hayvancılık sektöründe önemli bir yere sahiptir.

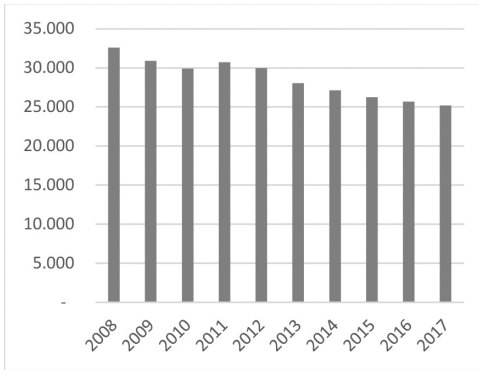
Resim 1: Göle Haritası

Cumhuriyetin ilk yıllarında, damızlıklar yetiştirip, seleksiyonlar yaparak yetiştiricilere intikalini sağlamak amacı ile inekhaneler kurma kararı alınmış ve bu inekhanelerden Malatya, Çukurova ve Konya'dan sonra 4.sü 1936 yılında Göle ilçesinde kurulmuştur (TİGEM Raporu, 2012: IV). Bu yatırım Göle ilçesinin büyükbaş hayvancılık sektöründe ne denli önemli olduğunun büyük bir kanıtıdır.

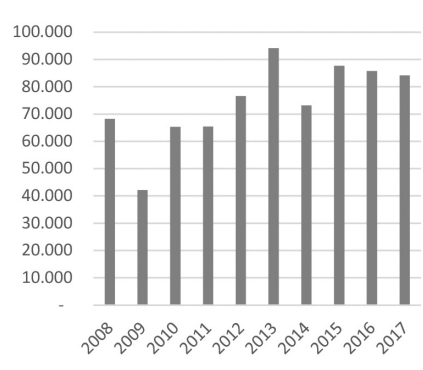
Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TİGEM) 2012 yılı raporuna göre, yıllarca Göle ilçesinde tüm Doğu Anadolu bölgesine hizmet edip damızlıklar yetiştiren Göle inekhanesi, 2003 yılında alınan kararlarla belli taahhütler çerçevesinde 30 yıllığına özel bir firmaya kiraya verilmiştir. 13.678 dekar araziye sahip işletme, Mera Tarım ve Hayvancılık Anonim Şirketine yıllık 61 bin TL karşılığında kiralanmış olup, 10.11.2004 tarihinde adı geçen şirkete teslim edilmiştir. Kiralama sözleşmesi, gereği firma, işletmede haftalık 300 baş canlı hayvanın alım satım işinin yapılması, 1.000 baş besi sığırı, 5.000 baş kurbanlık, 1.000 baş süt sığırcılığı yetiştiriciliği, 23.500 ton/yıl kapasiteli süt işleme tesisi kurulması projeleri ile hizmet verecektir. Yine sözleşme 8.692.000 TL yatırım yapılacak, 115 kişi istihdam edilecek şekilde planlanmıştır. Göle inekhanesindeki yatırımlar 2012 yılı itibari ile TL bazında %81 oranında tamamlanmış, toplam taahhüdün %19 altında kalmıştır.

2018 yılı itibari ile Türkiye'de hizmet veren 17 adet TİGEM işletmesi bulunmaktadır (TİGEM). Kars, Ardahan, Ağrı ve Iğdır illerinin oluşturduğu, temel geçim kaynağı hayvancılık olan TRA2 bölgesinde damızlık sığır üretimi gerçekleştiren aktif bir TİGEM işletmesi bulunmamaktadır.

Göle ilçesi, nüfusunun göç nedeniyle her geçen yıl azalmasına rağmen, Ardahan'ın en büyük ilçesi olarak, büyük baş hayvancılık sektöründe bölgedeki önemini korumaktadır. TÜİK 2017 verilerine göre son on yılda nüfusu %22,7 oranında azalan ilçede canlı büyükbaş hayvan sayısı %23,4 oranında artmıştır.

Şekil 1: Göle'de Nüfusun Yıllara Göre Değişimi

Şekil 2: Göle'de Canlı Sığır Sayısının Yıllara Göre Değişimi

Türkiye, Ardahan ve Göle'nin nüfus sayıları ile birlikte, kentlerde ve köylerde yaşayanların yüzdelik dağılımları Tablo 4'te verilmiştir. Göle ilçesinde nüfusun %76'sı köy ve beldelerde yaşamaktadır. Bu oran hem Ardahan hem de Türkiye genelinin oldukça üstündedir. Açıkça görülmektedir ki Göle'de her 4 kişiden 3'ü köyde yaşamaktadır. Yine Tablo 4'e göre Ardahan'ın nüfusu Türkiye nüfusunun %0,120'si, Göle'nin nüfusu ise Türkiye nüfusunun %0,031'i kadardır.

Tablo 4: 2017 Yılı Nüfus Verileri

	Göle	Ardahan	Türkiye
Nüfusu	25.178	97.096	80.810.525
Kent Nüfusu (%)	24	39	92,5
Köy ve Belde Nüfusu (%)	76	61	7,5
Türkiye Nüfusu İçindeki Payı(%)	0,031	0,120	100

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr> (Erişim Tarihi: 20.09.2018)

Tablo 5'te 2018 yılının 1. dönem verilerine göre, Göle ilçesi, 104.194 canlı sığır sayısı ile, Türkiye'de toplam 17.338.375 canlı sığır sayısının %0,6'sına sahiptir. Bu oran 25.178 nüfuslu bir ilçe için oldukça yüksektir. Ardahan ili 365.520 canlı sığır sayısı ile Türkiye'nin en fazla canlı sığıra sahip 13. ili olurken, toplam canlı sığır varlığının %2,11'ine sahiptir. Yine Göle ilçesinde 21 ilin canlı sığır sayısından daha fazla sığır mevcuttur.

Tablo 5: Canlı Sığır Sayısı İçinde Göle'nin Ardahan ve Türkiye'deki Yeri (2018 Yılı 1. Dönem)

	Göle	Ardahan	Türkiye
Canlı Sığır Sayısı (Baş)	104.194	365.520	17.338.375
Türkiye Sıralaması		13	---
Türkiye'deki Canlı Sığır Sayısı İçindeki Payı(%)	0,60	2,11	100

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr> (Erişim Tarihi: 20.09.2018)

Tablo 6'da 2017 yılı için sağılan sığır sayısı içinde Göle'nin Ardahan ve Türkiye'deki yeri ile ilgili veriler yer almaktadır. Buna göre Türkiye'de toplam 6.038.545 baş sığır sağılmaktadır. Ardahan bu rakamın %2,06'sı kadar 124.341 baş sağılan sığıra sahipken, Göle ise 33.616 baş sağılan sığıra sahiptir. Göle, Türkiye'de toplam sağılan sığır sayısının %0,56'sına sahiptir.

Tablo 6: Sağılan Sığır Sayısı İçinde Göle'nin Ardahan ve Türkiye'deki Yeri (2017 yılı)

	Göle	Ardahan	Türkiye
Sağılan Hayvan Sayısı (Baş)	33.616	124.341	6.038.545
Türkiye'deki Sağ. Hay. Say. İçindeki Payı(%)	0,56	2,06	100

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr> (Erişim Tarihi: 20.09.2018)

Türkiye, Ardahan ve Göle'de 2017 yılında üretilen süt miktarları ton olarak Tablo 7'de verilmektedir. Bu tabloya göre 2017 yılında Göle, 94.268,20 ton ile Türkiye'de üretilen toplam süt miktarının %0,50'sini, Ardahan 340.338,28 ton süt ile Türkiye'de üretilen toplam süt miktarının %1,81'ini üretmiştir.

Tablo 7: Üretilen Süt Miktarı İçinde Göle'nin Ardahan ve Türkiye'deki Yeri (2017 Yılı)

	Göle	Ardahan	Türkiye
Sığır Sütü (Ton)	94.268,20	340.338,28	18.831.718,89
Türkiye'de Üretilen Sığır Sütü İçindeki Payı(%)	0,50	1,81	100

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr> (Erişim Tarihi: 20.09.2018)

Tablo 8'de 2018 yılının 1. dönemine ait canlı sığır sayıları verilmiştir. Tabloya göre 104.194 canlı sığır sayısı içinden sadece 175 baş yerli sığır bulunmakta iken 4.539 baş canlı saf kültür ırkına karşılık 99.480 baş canlı kültür melezi bulunmaktadır. Yine ilçede 69.534 baş dişi sığır ve 34.660 baş erkek sığır bulunmaktadır. Göle ilçesinde 45.112 baş ile canlı sığır sayıları içinde en fazla inek beslendiği görülmektedir.

Tablo 8: 2018 Yılı 1. Dönemi Göle İlçesi Canlı Sığır Varlığı

	İnek	Düve	Dişi Buzacağı	Boğa	Tosun	Erkek Buzacağı	Toplam
Saf Kültür	2.116	537	138	767	911	70	4.539
Kültür Melezi	42.946	12.652	10.990	7.154	14.220	11.518	99.480
Yerli	150	5	-	6	14	-	175
Toplam	45.212	13.194	11.128	7.927	15.145	11.588	104.194
	Dişi Toplamı: 69.534			Erkek Toplamı: 34.660			

Bu verilerin dışında Göle ilçesinde 2000 m rakımlı 150 km²lik alana sahip Göle ovası bulunmaktadır. Yine Göle ilçesinde 208.492 da kullanılan arazi mevcuttur. Göle'de ve köylerinde tarımsal amaçlı kurulan 5 adet kooperatif ve ilçe merkezinde Erzurum Bölge Müdürlüğüne bağlı 1 adet tarım kredi kooperatifi vardır. Ayrıca Ardahan İl Tarım Müdürlüğüne bağlı Göle

İlçe Tarım Müdürlüğü Göle ilçesinde hizmet vermektedir. Eğitim anlamında Göle ilçesinde Ardahan Üniversitesi bünyesinde Göle Nihat Delibalta Meslek Yüksekokulu ile İlahiyat Fakültesi eğitim vermektedir. Meslek yüksekokulunda Süt ve Ürünleri Teknolojisi, Laborant ve Veteriner Sağlık ile İşletme Yönetimi ön lisans programları bulunmaktadır.

Ardahan ilinin komşu Gürcistan ile iki adet sınır kapısı bulunmasına rağmen hayvancılıkla ilgili herhangi bir ticareti bulunmamaktadır. Üzümcü ve diğerlerinin (2018) yaptığı çalışmaya göre 2015-2017 yılları arasında Ardahan'da yapılan ihracatta hayvancılıkla ilgili bir fasıl bulunmamaktadır. 2016 ve 2017 yıllarında Ardahan'da farklı ülkelerden canlı hayvan ithalatı gerçekleştirildiği görülmektedir.

Göle ilçesi, Doğu Anadolu Bölgesinde ve Türkiye'de büyükbaş hayvancılık sektöründe lokomotif görevi görecek yerleşim merkezlerinden bir tanesidir. Göle ilçesinde büyükbaş hayvancılık sektöründe yapılacak iyileştirmeler sadece ilgili sektörün değil tüm kırsalın kalkınmasına, köyden kentlere göçün azalmasına ve üretimin artırılarak cari açığın azalmasına da katkı sağlayacaktır. Tüm bu nedenlerden dolayı çalışma için Göle ilçesinde faaliyet gösteren 20 ve üstü büyükbaş hayvana sahip işletmeler seçilmiştir. Bu çalışmada Göle ilçesinde büyükbaş hayvancılık sektörü üzerine SWOT analizi yapılarak, sektörün mevcut durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Elde edilen bulgular ışığında sektörün ihtiyacı olan iyileştirmeler ve sektörün gelişimi için atılması gereken adımlar çözüm önerileri olarak verilmiştir.

2. LİTERATÜRDE BÜYÜKBAŞ HAYVANCILIK SEKTÖRÜNÜN SWOT ANALİZİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Büyükbaş hayvancılıkla ilgili çalışmalar genellikle sektörün genel problemlerinin analizi, hibe, teşvik ve destekler, süt üretim süreçleri ve üretim maliyetleri konu başlıkları etrafında şekillenmiştir (Bektaş-Seki, 2016, akt. Seki-Biler, 2016: 2). Büyükbaş hayvancılık sektörünün SWOT analizi ile değerlendirilmesi ile ilgili çalışmalar ağırlıklı olarak kalkınma ajansları tarafından yapılmıştır.

2015 yılında Serhat Kalkınma Ajansının (SERKA) yönetiminde Akkaya'nın yaptığı çalışmada TRA2 bölgesinin kırmızı et sektörünün stratejik analizi yapılmıştır. Dünya'da, Türkiye'de ve TRA2 bölgesinde kırmızı et piyasası hakkında bilgiler verilmiş, SWOT analizi tekniği kullanılarak kırmızı et sektörünün temel sorunları belirlenmeye çalışılıp, çözüm önerileri ortaya atılmıştır. Bölgede hayvan varlığının yüksek olması, bölgede yüksek kaliteli et varlığının bulunması, nüfusun büyük çoğunluğunun geçim kaynağının hayvancılık olması sektörün güçlü yanlarından. Yem maliyetlerinin

yüksek olması, pazara uzaklık, et işleme ve depolama tesislerinin olmayışı veya yetersiz olması, işletmelerin küçük aile işletmeleri olması sektörün zayıf yanları arasındadır. Sınır bölgesi olması ve ihracat yapılabilir olması, kültür ve kültür melezi hayvan varlığının yaygınlaşması, kırmızı ete olan talebin yüksek olması TRA2 bölgesinde sektör için önemli fırsatlarken, et işleme tesislerinin maliyet ve risklerinin yüksek olması, kaba yem açığı ve ithal kültür ırklarının adaptasyon sorunu sektörün önündeki tehditler arasındadır. Çalışma sonucunda sektörde tecrübeli firmaların bölgede yatırım yapmaya ve sektörde öncü olmaya teşvik edilmesi için fizibilite raporu hazırlanması gereği ortaya çıkmıştır.

Seki ve Biler 2016 yılında yaptıkları çalışmada Çanakkale'nin Biga ilçesinde büyükbaş hayvancılık işletmelerinin mevcut durumunun ortaya konması ve elde edilen bulgularla stratejik planlama yapılabilmesi için SWOT analizi yapmışlardır. Çalışmada Biga'da bulunan 10 ve üzeri büyük baş hayvana sahip 109 işletme sahibi ile yüz yüze görüşme usulüne dayalı anket yapmışlardır. Anket sonuçlarına göre Biga ilçesinde büyükbaş hayvancılık işletmeleri için güçlü ve zayıf yönleri ile işletmelerin önündeki fırsatları ve tehditleri belirlemeye çalışmışlardır. Çalışma sonuçlarında hayvancılığın Çanakkale bölgesinde gelişmekte olduğunu fakat teknoloji kullanımının düşük olmasının ve geleneksel yöntemlerle hayvancılık yapılmasının hayvan veriminin düşmesine neden olduğunu ve doğal olarak da bunların hayvancılığın önünde engel olduğunu saptamışlardır.

Ekonomi Bakanlığı, Kırşehir Sanayi ve Ticaret Odası ile Kırşehir Ticaret Borsasının hazırlattığı Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesi (UR-GE) amacıyla başlanan 'Kırşehir'i Hayvancılıkla Dünya'ya Açıyoruz Projesi' çalışmalarının sonuç raporunda (2016) sektörün makro, ulusal, bölgesel ve yerel analizleri yapılmıştır. SWOT analizi yönteminin de kullanıldığı çalışmada katılımcı firma ve paydaşlar ile görüşmeler yapılmış, anketler hazırlanarak sektörde bulunan işletme sahipleri ile anketler yapılmış, sektörle alakalı çalıştay gerçekleştirilmiş, yurt dışı ziyaretlerine katılacak ve alım heyetinin ziyaret edecek ülkelerin belirlenmesi üzerine analizler yapılmıştır. Çalışma sonuçlarında ithal canlı hayvan alımında %60'lık verginin kaldırılmasının, ithalat izninin diğer sektörel birlik ve örgütlere de verilmesinin, desteklerin artırılmasının, kırsal kalkınma projelerinde KDV muafiyeti getirilmesinin ülke çapında hayvancılığa katkı sunacağı belirtilmiştir. Çalışma bölgesel olarak da Kırşehir'e Et ve Süt kurumunun kurulması, mera ıslahına yönelik çalışmalar yapılması, süt toplama merkezi, süt tozu üretim tesisi ve entegre süt tesisi kurulması, süt sığırı besleme eğitimleri yapılması gibi çözüm önerileri sunmaktadır.

2017 yılında Serhat Kalkınma Ajansının (SERKA) yönetiminde Güven ve diğerleri tarafından hazırlanan çalışmada Ardahan ilinde büyükbaş hayvancılık sektörüne yönelik rapor hazırlanmış ve eylem planı çıkarılmıştır. Dünya'da, Türkiye'de ve Ardahan özelinde sektörün genel durumu ortaya

konmuş, sektörel fiyatlar ve verimlilik üzerine bilgiler verilmiştir. Çalışmada 55 kişi ile görüşülmüş olup, bu kişilere sektörle alakalı çeşitli sorular yöneltilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre Ardahan’da ekstansif besi yoğun olarak yapıldığı görülmekte ve bu besi yönteminin verim artışının önüne geçtiği tespit edilmiştir. Köylerde su ve kanalizasyon gibi temel altyapısal hizmetlerin yetersiz kaldığı, sağlık ve eğitim hizmetlerinin kalitesinin düşük olduğu ortaya çıkan sonuçlar arasındadır.

Saygın ve Demirbaş 2017 yılında Türkiye’de kırmızı et sektörüne yönelik mevcut durumu ortaya koymak ve çözüm önerileri sunmak için bir çalışma yapmışlardır. Çalışmada, büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık işletmelerinin yapısı, hayvan varlığı, kesilen hayvan sayıları ve et üretimi, kırmızı et işleme sanayi hakkında sayısal veriler verilerek sektörün mevcut durumunun ortaya konulmasına çalışılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre verim kontrolü çalışmalarının yaygınlaştırılması, yem bitkileri üretimine gereken önemin verilmesi, desteklerin sürdürülmesi, hayvan hastalıklarına yönelik tedbirlerin alınması ve piyasa koşullarının daha etkin düzenlenmesi gibi tedbirler et sektörünün gelişip büyümesine katkı sağlayacağı saptanmıştır.

Mundan ve diğerleri 2017 yılında Adıyaman ilinin hayvancılık sektörünü etkileyen faktörlerin incelenmesi, hayvancılık sektörüne ilişkin potansiyelin ortaya konulması ve sektör genelinde Adıyaman ilinde gerekenlerin tespit edilmesi üzerine bir çalışma yapmışlardır. Çalışmaya göre Adıyaman genelinde hem melez ve kültür ırkı hayvan sayısında hem de et ve süt üretiminde artış gözlemlenmektedir. Çalışma sonuçlarına göre büyük ölçekli işletme sayılarının artırılması, bilinçli sürü sağlığı ve yönetimi ile ilgili eğitimlerin verilmesi Adıyaman ilinde hayvancılık sektöründe verimin artmasına ve hayvancılığın ilde istenilen seviyeye ulaşmasını sağlayacaktır.

Yapılan tüm çalışmalar göstermektedir ki büyükbaş hayvancılık sektörünün mevcut durumunun analiz edilmesi ile ilgili özellikle son yıllarda devlet eliyle yoğun çalışmalar yaptırılmaktadır. Sektör temsilcilerinin görüşleri ve yapılan tüm analiz sonuçları doğrultusunda sektörün mevcut sorunları tespit edilemeye çalışılmaktadır. Yem maliyetleri, et ve süt tesisleri kurulumunun yüksek maliyetli olması, köylerde yaşam kalitesinin düşük olması, işletmecilerin örgütlü olmaması, sektörle alakalı eğitimlerin bulunmaması, devlet desteklerinin tatmin edici olmaması, ithalat kanunları ve vergileri büyükbaş hayvan işletmelerinin başlıca sorunları arasındadır.

3. MATERYAL

Çalışma kapsamında Ardahan ili Göle ilçesinde bulunan büyükbaş hayvan işletmeleri ele alınmıştır. İlçe tarımdan alınan verilere göre 2017 yılında ilçede toplam 4016 işletme mevcut olup, bu işletmelerden 20 baş ve üzeri hayvana sahip işletme sayısı 2119’dur. Hedef işletmeler olarak 20 ve üzeri

büyükbaş hayvana sahip işletmeler seçilmiştir. 2119 işletme sahibinden 50 tanesine anket uygulaması yapılmıştır. Anket sonuçları ve literatürde bölgede yapılan çalışmalar birlikte ele alınarak, SWOT analizi tekniği yardımıyla ilçedeki hayvancılık sektörünün güçlü ve zayıf yönlerini ortaya çıkarmaya, sektörün önündeki fırsatları ve tehditleri belirleyerek işletme sahiplerinin karşılaştığı problemler için çözüm önerileri verilmeye çalışılmıştır.

4. METOT

GZFT analizi olarak da bilinen SWOT analizi metodu İngilizce “Strengths”, “Weaknesses”, “Opportunities” ve “Threats” sözcüklerinin baş harflerinden oluşmaktadır. Türkçesi sırasıyla “Güçlü Yönler”, “Zayıf Yönler”, “Fırsatlar” ve “Tehditler” anlamına gelmektedir.

GZFT analizi; incelenen kuruluşun, tekniğin, sürecin veya durumun güçlü ve zayıf yönlerini ve dış çevreden kaynaklanan fırsat ve tehditleri belirlemede kullanılan bir tekniktir. Bu tekniğin amacı iç ve dış etkenleri dikkate alarak, var olan güçlü yönler ve fırsatlardan en üst düzeyde yararlanacak, tehditlerin ve zayıf yanların etkisini en aza indirecek plan ve stratejiler geliştirmektir (Akkaya, 2015: 38).

	Olumlu	Olumsuz
İç Kaynaklı	Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
Dış Kaynaklı	Fırsatlar	Tehditler

Bir işletmede veya sektörde var olan iç kaynaklı tüm olumlu faktörler güçlü yönler, tüm olumsuz faktörler de zayıf yönlerdir. İşletmeler için var olan veya karşılıklarına çıkabilecek dış kaynaklı tüm olumlu faktörler fırsatlar, tüm olumsuz faktörler de tehditler olarak tanımlanmaktadır.

5. ARAŞTIRMA BULGULARI

Anket sonuçları frekans ve yüzde olmak üzere tablolar hâlinde verilmiştir. Tablo 9’a göre Göle’de ikamet edip 20 ve daha fazla büyükbaş hayvana sahip 50 kişinin %6’sı 18-25 yaş, %6’sı 25-30 yaş, %30’u 31-40 yaş, %26’sı 41-50 yaş aralığında ve %32’si 51 yaş ve üstündedir. %30’u ilçe merkezinde ikamet etmekteyken, beldede ikamet eden yoktur ve %70’i köylerde ikamet etmektedir. Katılımcıların eğitim seviyeleri: %2 okuryazar, %38 ilkököl, %24 ortaokul, %26 lise ve %10 lisansüstü düzeyindedir. Yine katılımcıların %10’nu bekâr ve %90’ı evlidir. Evli 45 kişi içinde %6,67’sinin çocuğu yoktur. %22,22’sinin 1 veya 2 çocuğu, %53,33’ünün 3 veya 4 çocuğu, %11,11’inin 5

veya 6 çocuğu ve %6.67'sinin 7 ve üzeri sayıda çocuğu vardır. Aynı hanede 1-3 kişi yaşayanlar %16, 4-6 kişi yaşayanlar %56, 7-9 kişi yaşayanlar %16, 9-11 kişi yaşayanlar %8, 12 ve üzeri sayıda kişi ile birlikte yaşayanların oranı %4'tür. Yaşanılan evin %12'si 5 ve daha az, %18'i 6-10, %24'ü 11-20, %12'si 21-30 ve %34'ü 31 ve daha fazla yıllık olup %24'ü 2, %50'si 3, %22'si 4 ve %4'ü 5 ve daha fazla odaya sahiptir. Evlerin %28'i kömür sobalı, %34'ü tezek sobalı ve %38'i kaloriferlidir.

Ankete katılan 50 kişiden %38'i ilçede verilen eğitim kalitesinden memnunken, %48'i eğitim kalitesinden memnun değildir ve %14'lük kesimin eğitim kalitesi hakkında fikri yoktur.

Katılımcıların %40'ı çocuklarının hayvancılık mesleğini icra etmesini isterken, %48'i istememekte ve %12'si ise kararsızdır. %40 hayvancılık yapmak isteyen çocuk veya küçük kardeşe sahipken, %56'sının küçük kardeşi veya çocukları hayvancılık yapmak istememektedir, %4'ü ise kardeş veya çocuklarının niyetini bilmemektedir.

50 katılımcının %40'ı önümüzdeki 5 yıl içinde göç etmeyi düşünmemektedir. %58'lik oran önümüzdeki 5 yıl içinde göç etmeyi düşünmektedir. Göç etme eğilimi olanlardan %14'ü iklimle bağlı nedenlerden, %72'si ekonomik durumundan ve %14'ü de sağlık ve eğitim gibi sosyal yetersizliklerden dolayı göç etmeyi düşünmektedir. Göç etmeyi düşünenlerden %6,90'ı kararsız, %51,72'si İstanbul, %6,90'ı Ankara, %6,90'ı İzmir, %13,79'u Bursa ve %13,79'u da Kırşehir iline göç etmeyi planlamaktadır.

Tablo 9: İstatistik Değişkenleri

Değişkenler	Frekans	Yüzdellik
Yaş		
18-25	3	6
25-30	3	6
31-40	15	30
41-50	13	26
51 ve üstü	16	32
Yerleşim Yeri		
İlçe Merkezi	15	30
Belde	---	---
Köy	35	70

Değişkenler	Frekans	Yüzdellik
Yaşanılan Evin Oda Sayısı		
2	12	24
3	25	50
4	11	22
5 ve üstü	2	4
Yaşanılan Evin Isınma Tipi		
Kömür Sobalı	14	28
Tezek Sobalı	17	34
Kaloriferli	19	38

Eğitim Durumu		
Okuryazar	1	2
İlkokul	19	38
Ortaokul	12	24
Lise	13	26
Yüksek Öğretim	5	10
Medeni Durum		
Evli	45	90
Bekar	5	10
Çocuk Sayısı		
Yok	3	6,67
1-2	10	22,22
3-4	24	53,33
5-6	5	11,11
7 ve üstü	3	6,67
Aynı Hanede Yaşayan Birey Sayısı		
1-3	8	16
4-6	28	56
7-9	8	16
9-11	4	8
12 ve üstü	2	4

Eğitim Kalitesi		
Memnuniyeti	19	38
Memnun	24	48
Memnun Değil	7	14
Fikri Yok		
Çocuklarından Hayvancılık Yapmasını İsteme		
İstiyor	20	40
İstemiyor	24	48
Kararsız	6	12
Kardeş ve Çocukların Hayvancılığı Meslek Olarak İsteme Durumu		
İstiyor	20	40
İstemiyor	28	56
Bilmiyor	2	4
5 Yıl İçinde Göç Fikri		
Var	29	58
Yok	21	42
Göç Etme Nedeni		
İklim	4	14
Ekonomik	21	72
Durum	4	14
Sosyal Yetersizlik		

			Göç Etmeyi Düşünülen İl	
			Kararsız	2 6,90
			İstanbul	15 51,72
			Ankara	2 6,90
			İzmir	2 6,90
			Bursa	4 13,79
			Kırşehir	4 13,79
Yaşanılan Evin Yaşı				
6	6	12		
5 ve altı	9	18		
6-10	12	24		
11-20	6	12		
21-30	17	34		
31 ve üstü				

Tablo 10 incelendiğinde Gölde ikamet edip 20 ve daha fazla büyükbaş hayvana sahip 50 kişiden %70'i hayvancılığı baba mesleği olmasından dolayı, %8'i getirisi yüzünden ve %22'si başka meslek bilgisine sahip olmadığından seçmiştir. Hayvancılık mesleğini 10 ve daha az yıldır icra edenler %8, 11-20 arası yıldır icra edenler %12, 21-30 arası yıldır icra edenler %20 ve 31 ve daha fazla yıldır icra edenler %30 oranındadır. Katılımcıların %26'sı et, %10'u süt ve %64'ü hem et hem de süt hayvancılığı yapmaktadır. %64'ünün başka bir geçim kaynağı yokken %36'sının vardır. Başka geçim kaynağı olanlardan %27,78'i 10.000 TL ve daha az, %50'si 11.000-20.000 TL arası ve %22,22'si 21.000-30.000 TL arası ek gelir elde etmektedir.

Katılımcı 50 kişiden %18'i erkek hayvana sahip değilken, %34'ü 20 ve daha az, %30'u 21-30 arası, %6'sı 31-40 arası, %4'ü 41-50 arası ve %8'i 51 ve daha fazla erkek büyükbaş hayvana sahiptir. Yine katılımcılardan %8'i dişi hayvana sahip değilken, %50'si 20 ve daha az, %26'sı 21-30 arası, %6'sı 31-40 arası, %4'ü 41-50 arası ve %6'sı 51 ve daha fazla dişi büyükbaş hayvana sahiptir. %52'si montofon, %2'si simental, %8'i melez ve %38'si karma hayvan cinsleri ile hayvancılık yapmaktadır. %52'si hayvanlarının veriminden memnunken, %46'sı memnun olmayıp, %2'sinin de fikri yoktur. Hayvanlarını taş ahırlarda %82'si, betonarme ahırlarda %14'ü ve çelik konstrüksiyon ahırlarda ise %4'ü muhafaza etmektedir. Katılımcılardan %26'sı 20-30 baş, %20'si 31-40 baş, %20'si 41-50 baş, %4'ü 51-60 baş ve %30'u 61 ve üstü baş hayvan kapasiteli ahıra sahiptir. Hayvanlarını beslerken ekstansif besi türünü tercih eden katılımcılar %6, entansif besi türünü tercih eden katılımcılar %10 ve yarı entansif besi türünü tercih eden katılımcıların oranı ise %84'tür. 50 işletmenin, aile bireyleri ile birlikte, %46'sında 1-2 kişi, %42'sinde 3-4 kişi, %4'ünde 5-6 kişi, %6'sında 7-8 kişi ve %2'sinde 9 ve daha fazla kişi çalışmaktadır. %64'ü işletmelerinde işçi çalıştırmamakta, %36'sı ise çalıştırmaktadır.

Göle'de ikamet edip 20 ve daha fazla büyükbaş hayvana sahip 50 kişiden %44'ünün Çiftçi Bağ-Kur'u varken, %56'sının yoktur. Katılımcı işletme sahiplerinden son 1 yıl içinde %16'sının 1-2, %34'ünün 3-4, %20'sinin 5-6 ve %10'unun ise 7 ve daha fazla sayıda hayvanı hastalıklara bağlı nedenlerden telef olmuştur.

Tablo 10: İstatistik Değişkenleri

Değişkenler	Frekans	Yüzdeler
Hayvancılık Mesleğini Seçme Nedeni		
Baba Mesleği	35	70
Getirisi	4	8
Başka Meslek Bilgisi Bulunmaması	11	22
Hayvancılık Yapma Süresi		
10 ve altı	4	8
11-20	6	12
21-30	10	20
31 ve üstü	30	60
Hayvancılık Türü		
Et	13	26
Süt	5	10
Karma	32	64
Başka Bir Geçim Kaynağı		
Var	18	36
Yok	32	64
Yıllık Ek Gelir Miktarı		
10.000 TL ve altı	5	27,78
11.000-20.000 TL	9	50
21.000-30.000 TL	4	22,22

Değişkenler	Frekans	Yüzdeler
Hayvan Cinsi		
Montofon	26	52
Simental	1	2
Melez	4	8
Karma	19	38
Hayvanların Veriminden Memnuniyet		
Memnun	26	52
Memnun Değil	23	46
Fikri Yok	1	2
Ahır Durumu		
Taş	41	82
Betonarme	7	14
Çelik	2	4
Konstrüksiyon		
Ahır Kapasitesi (Baş)		
20-30	13	26
31-40	10	20
41-50	10	20
51-60	2	4
61 ve Üstü	15	30

			Besleme Türü		
			Entansif	5	10
			Yarı Entansif	42	84
			Ekstansif	3	6
			Hastalıklardan Son		
			<i>Yılda Telef Olan</i>		
			Hayvan Sayısı	10	20
			Olmadı	8	16
			1-2	17	34
			3-4	10	20
			5-6	5	10
			7 ve üstü		
Erkek Hayvan Sayısı					
Yok	9	18			
20 ve altı	17	34			
21-30	15	30			
31-40	3	6			
41-50	2	4			
51 ve üstü	4	8			
			İşçi Çalıştırma Durumu		
			Var	18	36
			Yok	32	64
Dişi Hayvan Sayısı					
Yok	4	8			
20 ve altı	25	50			
21-30	13	26			
31-40	3	6			
41-50	2	4			
51 ve üstü	3	6			
			İşletmede Çalışan Kişi Sayısı		
			1-2	23	46
			3-4	21	42
			5-6	2	4
			7-8	3	6
			9 ve üstü	1	2
Çiftçi BAĞ-KUR Kaydı					
Var	22	44			
Yok	28	56			

Tablo 11'e göre Göle'de ikamet edip 20 ve daha fazla büyükbaş hayvana sahip 50 kişiden %20'sinin ekili arazisi olmayıp, %8'inin 1-10 da arası, %8'inin 11-20 da arası, %6'sının 21-30 da arası, %8'inin 31-40 da arası ve %50'sinin 41 da ve daha fazla ekili arazisi mevcuttur. %24'ünün ekili olmayan arazisi olmayıp, %20'sinin 1-10 da arası, %16'sının 11-20 da arası, %6'sının 21-30 da arası, %4'ünün 31-40 da arası ve %30'unun 41 da ve daha fazla ekili olmayan arazisi mevcuttur. 50 katılımcıdan %22'si arazi veriminden memnunken,

%70'i memnun değildir ve %8'inin hiç arazisi yoktur. Arazi sahibi olan 46 kişiden %21,74'üne arazileri yetmekte, %78,26'sına yetmemektedir. 50 katılımcıdan %82'si arazi kiraliyorken, %18'i arazi kiralamamaktadır. %38'i arazi fiyatlarından memnun, %58'i memnun değil ve %4'ünün ise arazi fiyatları ile ilgili fikri yoktur. %46'nın hayvanları için yaşadığı yerde mera arazisi yetmekte iken %50'ye yetmemektedir ve %4'ü meraya hayvan göndermemektedir.

Göle'de ikamet edip 20 ve daha fazla büyükbaş hayvana sahip 50 kişiden %10'u 500 kg ve daha az yem kullanmakta, %6'sı 501-1000 kg arası, %8'i 1500-3000 kg arası, %22'si 3001-5000 kg arası ve %54'ü 5000 kg ve daha fazla yemi bir yıl içerisinde kullanmaktadır. Katılımcıların hepsi yem fiyatlarından memnun değildir.

Katılımcı 50 işletmeciden %28'i hiç süt üretmemekte, %36'sı 50 lt'ye kadar, %24'ü 51-100 lt arası, %10'u 101-150 lt arası ve %2'si 151 veya daha fazla lt günlük süt üretmektedir. Süt üreten 36 işletme sahibinden %75'i sütü mandıralara satarken, %24'ü kendi işlemektedir. Mandıraya süt satan 27 işletmeden %14,81'i sütün litresini 1 TL'ye, %37,04'ü 1,10 TL'ye, %14,81'i 1,20 TL'ye, %7,41'i 1,3 TL'ye, %18,52'si 1,4 TL'ye ve %7,41'i 1,5 TL'ye vermiştir. Katılımcı 50 kişiden %96'sı süt fiyatlarından memnun olmayıp sadece %2'si memnundur ve %2'si süt fiyatları hakkında fikir sahibi değildir. Süt fiyatlarından memnun olmayan 48 kişiden %45,83'ü sütün litre fiyatının 1,75-2 TL arası, %18,75'i 2 TL, %14,58'i 2-2,5 TL arası ve %20,83'ü sütün litre fiyatının 3 TL olmasını istemektedir.

Katılımcı 50 kişiden %44'ü et fiyatlarından memnun, %56'sı ise memnun değildir. Mezbaha kesim fiyatları konusunda etin 1 kg kesim fiyatları için et fiyatlarından memnun olmayan 28 kişiden %32,14'ü 25-30 TL, %17,86'sı 31-35 TL, %35,71'i 36-40 TL ve %14,29'u 46-50 TL arası olması yönünde görüş bildirmektedir.

Göle'de ikamet edip 20 ve daha fazla büyükbaş hayvana sahip 50 kişiden %12'si hayvancılık sektöründen kazandığı paradan memnunken, %88'i memnun değildir. Hayvanlarını %38'i vadeli, %38'i nakit ve %24'ü de hem vadeli hem nakit olarak satmaktadır. Vadeli alacaklarını %16 zamanında alabilmiş, %60 zamanında alamamış ve %24 daha önce hiç vadeli satış yapmamıştır. Vadeli ve hem nakit hem vadeli hayvan satışı yapanlardan %38,71'inin vadeli alacağı yoktur. Geriye kalan %12,90'nun 20.000 TL'den az, %3,23'ün 21.000-40.000 TL arası, %6,45'in 41.000-60.000 TL arası ve %38,71'in 61.000 veya daha fazla vadeli alacağı mevcuttur.

Tablo 11: İstatistik Değişkenleri

Değişkenler	Frekans	Yüzdilik
Ekili Arazi Varlığı (Da)		
Yok	10	20
1-10	4	8
11-20	4	8
21-30	3	6
31-40	4	8
41 ve üstü	25	50
Ekili Olmayan Arazi Varlığı (Da)		
Yok	12	24
1-10	10	20
11-20	8	16
21-30	3	6
31-40	2	4
41 ve üstü	15	30
Arazi Veriminden Memnuniyet		
Memnun	11	22
Memnun Değil	35	70
Arazi Yok	4	8
Mevcut Arazinin Yetmesi		
Yetiyor	10	21,74
Yetmiyor	36	78,26
Arazi Kiralama		
Kiralıyorum	41	82
Kiralamıyorum	9	18

Değişkenler	Frekans	Yüzdilik
Üretilen Sütün Değerlendirilmesi		
Mandıra	27	75
Kendim	9	25
Sütün Satış Fiyatı (TL)		
1	4	14,81
1,1	10	37,04
1,2	4	14,81
1,3	2	7,41
1,4	5	18,52
1,5	2	7,41
Süt Fiyatlarından Memnuniyet		
Memnun	1	2
Memnun Değil	48	96
Fikrim Yok	1	2
Sütün Arzu Edilen Satış Fiyatı (TL)		
1,75-2	22	45,83
2	9	18,75
2-2,50	7	14,58
3	10	20,83

Arazi Fiyatlarından Memnuniyet		
Memnun	19	38
Memnun Değil	29	58
Fikrim Yok	2	4
Mera Arazisinin Yetmesi		
Yetiyor	23	46
Yetmiyor	25	50
Fikrim Yok	2	4
Yıllık Kullanılan Yem Miktarı (KG)		
500 ve altı	5	10
501-1500	3	6
1501-3000	4	8
3001-5000	11	22
5000 ve üstü	27	54
Yem Fiyatlarından Memnuniyet		
Memnun Değil	50	100

Et Fiyatlarından Memnuniyet		
Memnun	22	44
Memnun Değil	28	56
Etin Arzu Edilen Mezbaha Kesim Fiyatı		
25-30 TL	9	32,14
31-35 TL	5	17,86
36-40 TL	10	35,71
46-50 TL	4	14,29
Kazançtan Memnuniyet		
Memnunum	6	12
Memnun Değilim	44	88
Ödeme Türü Tercihi		
Nakit	19	38
Vadeli	19	38
Her ikisi	12	24
Vadeli Alacakları Zamanında Alabilme		
Alabiliyorum	8	16
Alamıyorum	30	60
Hiç Vadeli Satmadım	12	24

büyüme veya küçülmeye gitmeyi düşünmediğini belirtmektedir. Son olarak %28 hayvancılığı meslek olarak bırakmayı düşünmekte iken %72 düşünmemektedir.

Tablo 12: İstatistik Değişkenleri

Değişkenler	Frekans	Yüzdelik	Değişkenler	Frekans	Yüzdelik
İşçi Bulma Problemi			Eğitim Alma Durumu		
Var	39	78	Aldım	5	10
Yok	11	22	Almadım	45	90
Alıcı Bulmada Problemi			Profesyonel Destek Alma		
Var	44	88	Aldım	1	2
Yok	6	12	Almadım	49	98
Yatırım Yapabilme Durumu			Eski İnekhaneden Faydalanma		
Evet	10	20	Evet	7	14
Hayır	40	80	Hayır	43	86
Yatırım Şekli					
Gayrimenkul	9	90	İnekhanenin Eski Hâline Dönmesi		
Diğer	1	10	Fayda Sağlar	45	90
			Fayda Sağlamaz	5	10
Yatırım İli					
Ardahan	4	40	Hastalıklarla Yapılan Mücadele		
İstanbul	6	60	Yeterli	6	12
			Yetersiz	44	88
Devlet Destekleri Bilgisi					
Var	45	90	Hayvan Pazarı		
Yok	5	10	Yeterli	7	14
			Yetersiz	43	86
D. Desteklerinden Faydalanma					
Evet	37	74	Kesimhane		
Hayır	13	26	Yeterli	9	18
			Yetersiz	41	82

D. Desteklerinin Yeterliliği				
Yeterli	10	20		
Değil	40	80		
			Sektörle Alakalı Birlik-Örgüt Üyeliği	
			Var	18
			Yok	36
				64
Büyüme veya Küçülme Fikri				
Büyüme	21	42		
Küçülme	13	26		
Yok	16	32		
Hayvancılığı Bırakma				
Düşünüyorum	14	28		
Düşünmüyorum	36	72		

5.1. SWOT Analizi

Çalışma sonucunun güçlü ve zayıf yönleri Tablo 13'te verilmiştir. Buna göre ilçede büyükbaş hayvan sayısının yüksek olması, ilçe nüfusunun büyük kısmının köylerde yaşaması, tecrübeli yetiştiricilerin bulunması, verimsiz yerli ırk yerine verimli kültür ve kültür melezi sığır ırklarının yaygınlaşmış olması, ekili ve ekili olmayan arazi varlığının ve mera alanının oldukça fazla olması sektörün ilçede önemli güçlü yönleri arasındadır. Yine güçlü yönler arasında; Göle Nihat Delibalta Meslek Yüksekokulu'nda hayvancılık ile ilgili eğitim veren programların bulunması, ilçede çok sayıda kaşar fabrikasının hizmet vermesi, kirada olmasına rağmen ilçede TİGEM işletmesinin varlığı, Gıda, Tarım ve Hayvancılık ilçe müdürlüğünün yeterli ekipman ve alanında eğitilmiş personeli ile ilçede hizmet veriyor olması, ilçe merkezinde ve ilçeye bağlı bazı köylerde tarım kredi kooperatiflerinin bulunması, ilçenin organik hayvansal ürünlerin üretimine müsait olması ve kesimhane ile hayvan pazarının ilçede aktif olarak hizmet veriyor olması gösterilebilir.

Tablo 13 incelendiğinde genç nüfusun hayvancılık mesleğine ilgi duymaması, işletmelerin küçük ölçekli olması, geleneksel yöntemlerle hayvancılık mesleğinin devam ettirilmesi, ahır ve barınakların çoğunlukla taş yapıda ve şartlarının yeterince sağlıklı olmaması, örgütlü hareket etme bilincinin gelişmemesi ve işletmede çalışacak kalifiye işçi bulunamaması sektörün ilçedeki önemli zayıf yönlerdendir. Süt fiyatlarının ilçede değişkenlik göstermesi, et işleme sanayinin gelişmemesi, ticaretin canlı hayvan alım satımı üzerine kurulmuş olması, arazilerin miras yüzünden küçük parçalarda olup veriminin düşük olması, sulu tarımın gelişmemesi, teknolojik ekipmanların yeterince kullanılmaması, hayvan hastalıklarının yaygın olması, hayvancılığın bilinçli bir şekilde yapılmaması, iklim şartlarının oldukça zorlu olması, ilçede yem maddesinin yeterince üreti-

lememesi, ilçenin et ve süt ürünlerinin yoğun tüketildiği büyükşehirlere uzak olması ve hayvan hırsızlığının yaygın görülmesi zayıf yönler arasındadır.

Tablo 13: SWOT Analizi Güçlü ve Zayıf Yönler

SWOT ANALİZİ	
GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
<p>Büyükbaş hayvan sayısı yüksektir.</p> <p>Nüfusun büyük kısmı köylerde yaşamaktadır.</p> <p>Göle Nihat Delibalta Meslek Yüksekokulu'nda hayvancılık ile ilgili eğitim veren programlar mevcuttur.</p> <p>Verimli kültür ve kültür melezi sığır ırkları yaygınlaşmıştır.</p> <p>Tecrübeli yetiştiriciler bulunmaktadır.</p> <p>Ekili ve ekili olmayan arazi varlığı fazladır.</p> <p>Çok sayıda kaşar fabrikası mevcuttur.</p> <p>Mera alanı fazladır.</p> <p>TİGEM işletmesi mevcuttur (kirada).</p> <p>Gıda, tarım ve hayvancılık ilçe müdürlüğü yeterli ekipman ve alanında eğitilmiş personeli ile ilçede hizmet vermektedir.</p> <p>Tarım kredi kooperatifi mevcuttur.</p> <p>Bölge organik hayvansal ürünlerin üretimine müsaittir.</p> <p>Kesimhane ve hayvan pazarı vardır.</p>	<p>Genç nüfus hayvancılık mesleğine ilgi duymamaktadır.</p> <p>İşletmeler küçük ölçeklidir.</p> <p>Geleneksel yöntemlerle hayvancılık devam ettirilmektedir.</p> <p>Ahırlar çoğunlukla taş yapıdır ve şartları yeterince sağlıklı değildir.</p> <p>Örgütlü hareket etme bilinci gelişmemiştir.</p> <p>Süt fiyatları değişkenlik göstermektedir.</p> <p>İşletmede çalışacak kalifiye işçi bulunmamaktadır.</p> <p>Et işleme sanayi gelişmemiştir, ticaret canlı hayvan alıp satımı üzerine kurulmuştur.</p> <p>Araziler miras yüzünden küçük parçalarda olup, verimi düşüktür.</p> <p>Sulu tarım gelişmemiştir.</p> <p>Teknolojik ekipmanlar yeterince kullanılmamaktadır.</p> <p>Hayvan hastalıkları yaygındır.</p> <p>Hayvancılık bilinçli bir şekilde yapılmamaktadır.</p> <p>İklim şartları oldukça zordur.</p> <p>Yem maddesi yeterince üretilmemektedir.</p> <p>Et ve süt ürünlerinin yoğun tüketildiği büyükşehirlere uzaktır.</p> <p>Hayvan hırsızlığı yaygın görülmektedir.</p>

SWOT analizi çalışmasının fırsatlar ve tehditler başlıkları Tablo 14'te yer almaktadır. Et ve süt ürünlerine olan talebin nüfus artışı ile birlikte her geçen gün artıyor olması, bölgede üretilen et ve süt ürünlerinin bilinirliğinin yüksek olması, devlet desteklerinin devam etmesi, büyükbaş hayvancılık sektörünün Göle ilçesinde en önemli fırsatları arasındadır. Yine DAP, SERKA, TKDK, KOSGEB ve AKAK gibi hibe ve teşvik veren kurum ve kuruluşların mevcudiyeti, bölgede Tarım ve Hayvancılık il müdürlüğüne ahır yapımı için hibeler verilmesi, Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesinin ilçeye yaklaşık 1 saatlik mesafede olması, ilçede kısmi arazi toplulaştırma çalışmalarına başlanmış olması, yeni ve modern hayvan pazarının yapılma-

ya başlanması, Durançam sulama barajının inşaatının devam ediyor olması, 2017 Yılı Ardahan İli Büyükbaş Hayvancılık Sektörü Eylem Planı içerisinde ilçede bulunan TİGEM tesisinin damızlık üretim merkezi olarak kullanılması fikrinin yer almış olması ve Kars Açık Ceza İnfaz Kurumu modern besi çiftliği ve kesimhane projesinin bitirilmek üzere olması sektörün ilçede fırsatları arasındadır.

Bölgeye adaptasyon sorunu yaşayan canlı hayvanların ağırlıklı olarak ithal edilmesi, kırmızı et ithalatının bölge üreticisinin alıcı bulmakta zorlanmasına neden olması, köylerden büyükşehirlere göçün önüne geçilememesi, yem maliyetlerinin yüksek olması, teşvik ve hibe paketlerinden sadece büyük üreticilerin faydalanabilmesi, sektörde deneyimli büyük işletme sahiplerinin bölgeye yatırım yapmaması, sektörden kazanılan paranın ilçeye yatırım olarak geri dönmemesi, ailelerin çocuklarının hayvancılığı meslek edinmesine sıcak bakmaması, hayvan hırsızlarının caydırıcı cezalar almaması, işletmelerde tecrübesiz göçmen işçilerin çalıştırılıyor olması, et ve süt fiyatlarının diğer tarımsal girdi fiyatlarına oranla daha düşük seviyelerde kalması, TİGEM'in bulunmaması, devlet müdahalelerinin zamansız olması ve işletmelerde kullanılan teknolojik ekipmanların pahalı olması ilçede sektörün geleceğini tehdit eden başlıca unsurlardır.

Tablo 14: SWOT Analizi Fırsatlar ve Tehditler

FIRSATLAR	TEHDİTLER
<p>Et ve süt ürünlerine olan talep nüfus artışı ile birlikte her geçen gün artmaktadır</p> <p>Bölgede üretilen et ve süt ürünlerinin bilinirliği yüksektir.</p> <p>Devlet destekleri devam etmektedir.</p> <p>Bölgede DAP, SERKA, TKDK, KOSGEB ve AKAK gibi hibe ve teşvik veren kurum ve kuruluşlar vardır.</p> <p>Tarım ve Hayvancılık il müdürlüğüne ahır yapımı için hibe verilmektedir.</p> <p>Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi mevcut ve ilçeye 1 saatlik mesafededir.</p> <p>Kısmi arazi toplulaştırma çalışması başlamıştır.</p> <p>Yeni ve modern hayvan pazarı yapılmaktadır.</p> <p>Durançam sulama barajı yapılmaktadır.</p> <p>İlçede bulunan TİGEM tesisinin damızlık üretim merkezi olarak kullanılması 2017 Yılı Ardahan İli Büyükbaş Hayvancılık Sektörü Eylem Planı içerisinde yer almıştır.</p> <p>Kars Açık Ceza İnfaz Kurumu modern besi çiftliği ve kesimhane projesi bitirilmek üzere.</p>	<p>Bölgeye adaptasyon sorunu yaşayan canlı hayvanlar ithal edilmektedir.</p> <p>Kırmızı et ithalatı yerli üreticinin hayvanını kestirmek için alıcı bulmasını zorlaştırmaktadır.</p> <p>Köylerden büyük kentlere göç artarak devam etmektedir.</p> <p>Yem maliyetleri yüksektir.</p> <p>Küçük işletmeler teşvik ve hibe desteklerinden faydalanamamaktadır.</p> <p>Büyük işletmelere sahip özel sektör bölgeye yatırım yapmamaktadır.</p> <p>Sektörden kazanılan para ilçeye yatırım olarak geri dönmemektedir.</p> <p>Aileler çocuklarının hayvancılığı meslek olarak edinmesini istememektedir.</p> <p>Hayvan hırsızlığına karşı yeterince önlem alınamamaktadır.</p> <p>İşletmelerde tecrübesiz göçmen işçiler düşük fiyatlara çalışmaktadır.</p> <p>Tarımsal girdi fiyatları, et ve süt fiyatlarına göre çok daha hızlı artmaktadır.</p> <p>Devlet müdahaleleri zamansız yapılmaktadır.</p> <p>TRA2 bölgesinde damızlık sığır üretimi gerçekleştiren TİGEM işletmesi bulunmamaktadır.</p> <p>Teknolojik ekipmanların pahalı olması.</p>

SONUÇ

Türkiye genelinde büyükbaş hayvancılık sektörünün karşılaştığı problemler Göle ilçesindeki işletmelerde de karşımıza çıkmaktadır. 2000 rakımlı Göle ilçesinin coğrafi yapısı ve iklimi işletme sahipleri için büyük zorluklar yaşatmaktadır. Kış aylarının soğuk ve uzun sürmesi yakacak giderlerini önemli miktarda artırmakta, yolların buzla kaplanarak tehlikeli bir hâl alması ve köy yollarının kapanması bu aylarda ilçede ticareti neredeyse durma noktasına getirmektedir. İlçede yaşayan insanlar için ucuz yakacak temin edilmeli veya elektrik ve doğal gazda indirimler uygulayarak dezavantajlı durumları kısa vadede düzeltilmelidir. İlçede biyogaz ve güneş enerjisi santralleri kurularak yüksek yakacak maliyetleri uzun vadede düşürülmelidir. Ayrıca ilçe karayollarında ve özel idarede yeterli sayıda personel ve araç bulundurulmalıdır. Kış aylarında hayvan sevki gerçekleştirecek araçların ilçeye kolay ve güvenli bir şekilde gelmeleri sağlanmalıdır.

Genç nüfusun hayvancılık mesleğine ilgisi ilçenin potansiyeli kullanılarak artırılmalıdır. Nihat Delibalta Meslek Yüksek Okulunda hayvancılık ile ilgili bölümlerde eğitim alan gençlere ilçede hayvancılık yapmaları için teşvikler verilmelidir. İl dışında tarım ve hayvancılık konularında eğitim alan ilçe gençlerine ilçede hayvancılık yapmaları için hibe ve teşvikler daha özendirici bir hâlde getirilerek damızlık sığır ve araziler verilmelidir.

Küçük işletmelerin bir araya gelerek büyük işletmeler kurması için hibe ve teşviklerden daha fazla yararlandırılmaları sağlanmalıdır. İşletme sahiplerini cesaretlendirme ve teknik konularda destek olmak amacıyla bu oluşumlara TİGEM de iştirak etmelidir. Bu sayede TİGEM bilgi ve tecrübelerini ortaklarına aktarabilecektir.

TKDK, SERKA, AKAK, DAP vb. hibe ve teşvik veren kurum ve kuruluşların bilinirliği artırılmalı, işletme sahiplerinin kolay ulaşabileceği, bilgi olarak proje hazırlatacağı düşük maliyetli danışman bürosu kurulmasının önü açılmalıdır.

Hayvan hastalıkları ile mücadele konusunda daha titiz davranılmalı, işletme sahiplerinden talep beklemeksizin işletmeler düzenli olarak ziyaret edilmeli, sığırlardan numuneler alınarak analiz ettirilmelidir. Bu konuda ilçe tarım müdürlüğü ile üniversite ortaklığında Nihat Delibalta Meslek Yüksek Okulunda laboratuvarlar kurularak Laborant ve Veteriner Sağlık Programı öğretim elemanları ve öğrencilerinden faydalanılmalıdır.

İşletme sahiplerinin birlikte hareket etmeleri için birlik veya kooperatif kurmaları desteklenmelidir. Köylere süt toplama merkezleri kurulmalı ve ilçe üreticileri bünyesinde süt borsası oluşturulmalıdır. Borsa sayesinde üreticilerin tüm köylerde aynı fiyat üzerinden süt satmaları sağlanacaktır.

Hibeler sadece yeni ahır inşaatları için değil mevcut ahırlarını iyileş-

tirmek ve kapasitesini artırmak isteyen işletme sahiplerine de verilmelidir. Köylerde evlerin büyük çoğunluğu kerpiç ve eski olduğu için ev yaptırmak isteyen işletme sahiplerine faizsiz krediler ve KDV muafiyeti gibi destekler verilerek köylerde yaşam standartları yükseltilmelidir.

Köylerde altyapı eksikliklerinin hızlıca giderilmesi için ilgili kurumların ödenekleri artırılmalıdır. Ayrıca yapılacak altyapı çalışmalarında ilçenin çetin kış şartlarının dikkate alınması gerekmektedir.

Arazi toplulaştırılması hızlandırılmalı, inşaatı devam eden Durançam sulama barajının bitmesi ile birlikte sulu tarım geliştirilmelidir. İlçede enerji verimi yüksek yem ürünlerinin ekilmesi için destekler artırılmalı, yem fabrikası kurulması için yatırımcılar teşvik edilmelidir.

Teknolojik ekipmanlara verilen destekler artırılmalı, bu ekipmanların kullanımı yaygınlaştırılarak hem tarım hem de hayvancılıkta verim artırılmalıdır.

Et ve süt fiyatlarının artması bu ürünlere olan talebi düşürebileceğinden, girdi maliyetlerini düşürmeye yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Çiğ süt işleyen firmaların bir araya getirilmesi ile markalaşmaya gidilmelidir. İlçede et kalitesinin yüksek olmasına rağmen ilçede et üretimine yönelik işletmeler mevcut değildir. İlçede et işleme tesislerinin kurulmasını teşvik etme amacıyla market ve kasaplarda satılan etlerde besi şeklinin ve besi yeri olan il ve ilçenin belirtilmesi için yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Organik et ve süt üretimi teşvik edilmelidir.

Hayvan hırsızlığı ile mücadelede cezalar artırılmak suretiyle caydırıcı önlemler alınmalıdır.

Sonuç olarak; tarım ve hayvancılık konularında yapılan çalışmalar ve sundukları çözüm önerileri dikkate alınarak hayvancılık sektörünün genel sorunları çözüme kavuşturulabilirse, tarım ve hayvancılık sektörleri ile birlikte bu sektörlerin öncülük ettiği diğer sanayi kollarında da gelişmeler kaydedilecektir. Hem üretim, hem istihdam artacaktır. Özellikle Göle ilçesi gibi kırsal alanlarda göç hızı yavaşlayacaktır.

Genel olarak büyükbaş hayvancılık sektöründe canlı sığır üretiminin azalması, canlı hayvan yerine daha fazla sığır eti ithal edilmesi, bu sektör çıktılarını hammadde olarak kullanan diğer sanayi kollarını da olumsuz yönde etkileyecektir. Bu nedenle hayvancılık sektörü dikkate alınırken, sektörün ham madde temin ettiği diğer sanayi kollarının da dikkate alınarak politikalar oluşturulması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akkaya, Metehan (2015). TRA2 Bölgesi Kırmızı Et Sektörü Stratejik Analiz, Kars: Serhat Kalkınma Ajansı Yayınları.
- Bayraç, H.Naci & Çemrek, Fatih (2011), AB uyum sürecinde Türkiye’de hayvancılık sektörünün yapısal analizi ve geliştirmeye yönelik politikalar. Ekonomik Yaklaşım Kongreler Dizisi-VII. Ankara
- Beктаş, Selahattin & Seki, İsmail (2016), Süt Üretim kooperatiflerinde Etkinlik ve Verimlilik: Biga Örneği, Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Cilt:1 Sayı:1, 1-18.
- FAO (2017), <http://www.fao.org/faostat/en/#data/QL>
- Güven, Oktay vd. (2017). Ardahan Büyükbaş Hayvancılık Sektör Raporu Ve Eylem Planı, Kars: Serhat Kalkınma Ajansı Yayınları.
- Kırşehir Ticaret ve Sanayi Odası (2016), Kırşehir UR-GE Hayvancılık Sektörü Mevcut Durum Raporu, <https://www.kirsehirtso.org.tr/ProjeOfisi/TamamlananProjeler/tabid/8958/Default.aspx> sitesinden erişilmiştir.
- Mundan, Durhasan vd. (2017). Hayvancılık Sektörünün Kalkınma Ve Sanayileşme Açısından Değerlendirilmesi: Adıyaman İli Örneği. Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, Cilt: 9 Sayı: 17, 237-244.
- Saygın, Özge & Demi, Nevin Demirbaş (2017). Türkiye’de Kırmızı Et Sektörünün Mevcut Durumu ve Çözüm Önerileri, Hayvansal Üretim, Cilt:58 Sayı:1, 74-80.
- Seki, İsmail & Biler, Tolga (2016). Büyük Baş Hayvan İşletmelerine Yönelik SWOT Analizi: Biga Örneği, ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt:4 Sayı:1, 51-59.
- T.C. Sayıştay Başkanlığı, Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TİGEM) 2012 Yılı Raporu.
- TİGEM (Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü), <https://www.tigem.gov.tr/>
- TÜİK (2017-2018), <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr>
- Üzümcü, Adem vd. (2018). TRA2 Bölgesi Dış Ticaretinin Gelişimi Ve Dış Ekonomik Çevre Analizi, Kars: Serhat Kalkınma Ajansı Yayınları.

EDİTÖR
DOÇ. DR. İHSAN KURTBAŞ

ARDAHAN DEĞERLEMELERİ -I-

SOSYO-POLİTİK, KÜLTÜREL VE İKTİSADİ BAĞLAMDA
DEĞERLER, POTANSİYELLER VE YAKLAŞIMLAR

EDİTÖR
DOÇ. DR. İHSAN KURTBAŞ

ARDAHAN DEĞERLEMELERİ -I-

SOSYO-POLİTİK, KÜLTÜREL VE İKTİSADİ BAĞLAMDA
DEĞERLER, POTANSİYELLER VE YAKLAŞIMLAR

Ahmet Kutsi Tecer'in, Anadolu'nun henüz keşfedilmemiş değerlerini hatırlatan o meşhur şiirine atıfla, '*orda bir yer var uzakta...*' demekten kendimizi alıkoyamıyoruz, konu Ardahan olunca... Coğrafi uzaklığının da beraberinde getirdiği, görece bir yalıtılmışlık içerisinde olan Ardahan ili ile ilgili pek az akademik çalışma vardır. Bu bakımdan, nice değer ve potansiyelleri henüz tam anlamıyla keşfedilmemiş ve kayda geçirilmemiş olan Ardahan'la ilgili yapılacak her türlü bilimsel çalışma, büyük önem taşımaktadır.

Bu bağlamda kitabın hazırlanmasındaki temel amacımız; Ardahan'ın kronik sorunlarının yakından incelenmesinin yanı sıra, ilin hâlen bakir sayılabilecek pek çok değerleri, varlıkları ve potansiyelleriyle ilgili geniş ve ayrıntılı bir bilimsel envanter oluşturabilmektir. Nitekim Ardahan, taşıdığı kadim birikimi ve gücüyle, ayrıca ekonomik, sosyal ve kültürel alandaki zenginlikleriyle, ülkemizin kalkınmış mekânlarından biri olmaya muktedir; geçmişten günümüze özü her daim gür, güzide bir Anadolu toprağıdır.

Ardahan siyaseti, tarih ve arkeolojisi, edebiyat ve kültürü, sosyo-ekonomisi, hayvancılığı ve arıcılığını konu alan ve değerlendiren 21 bilimsel makaleden oluşan bu kitap, bir şehir monografisidir. Ancak Ardahan ili, tarihi, yer altı ve yerüstü pek çok zenginlikleri ile tek bir kitapta, bütünüyle tüketilemeyecek ölçüde, geniş bir değer spektrumuna sahip olduğundan, "Ardahan Değerlemeleri I", serimizin ilk kitabıdır.

Yerel yöneticilerden, siyasal aktörlere, akademisyenlerden bürokratlara kadar çok farklı kesimlerin ilgisini çekebileceğine inandığımız bu kitabın, disiplinlerarası niteliği ile Ardahan'la ilgili önemli bir boşluğu dolduracağını düşünüyoruz.

NOBELBİLİMSELESERLER

NOBEL AKADEMİK YAYINCILIK EĞİTİM DANIŞMANLIK TİC. LTD ŞTİ.
Markasıdır.

Rasimpaşa Mah. Rıhtım Cad. Nemlizade Sok. Güleryüz Apt.
No:9 Daire:3 Kadıköy / İSTANBUL Tel-Faks: +90 216 418 20 10
nobel@nobelyayin.com|okuyucu@nobelyayin.com

www.nobelyayin.com

nobelyayin | nobelkitap | nobelcocuk | nobelyasam | nobelcocukyayin

9 786052 149928

ARDAHAN DEĞERLEMELERİ

-|-

Sosyo-Politik, Kültürel ve İktisadi Bağlamda Değerler, Potansiyeller ve Yaklaşımlar

Editör

Doç. Dr. İhsan Kurtbaşı

Yazarlar

Doç. Dr. İhsan Kurtbaşı
Adem Keser
Dr. Öğr. Üyesi Ali Haydar Soysüren
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Uyanıker
Emre Gezer
Dr. Öğr. Üyesi Sami Patacı
Dr. Öğr. Üyesi Özlem Oral Patacı
Dr. Öğr. Üyesi Hamza Kolukısa
Prof. Dr. Şüreddin Memmedli
Dr. Öğr. Üyesi İkrâm Çınar
Prof. Dr. Adem Üzümcü
Arş. Gör. Tarık Duran
Arş. Gör. Ramazan Taşçı
Prof. Dr. Ali Çımat
Dr. Öğr. Üyesi Güven Gürkan İnan
Dr. Öğr. Üyesi Arzu Kılıç
Prof. Dr. Berrin Filizöz
Arş. Gör. Dr. Mehmet Gür

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Bilen
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Topcuoğlu
Dr. Öğr. Üyesi Kutay Üstün
Dr. Öğr. Üyesi Özlem Eştürk
Doç. Dr. Seymur Ağazade
Dr. Öğr. Üyesi Ertan Doğan
Arş. Gör. Ömer Atalay
Doç. Dr. Ötügen Senger
Öğr. Gör. Kemal Yazıcı
Doç. Dr. Aziz Gül
Doç. Dr. Mahir Murat Cengiz
Prof. Dr. Ahmet Güler
Dr. Selim Bıyık
Zir. Müh. Gökhan Kavak
Yük. Müh. Abdurrahman Aydın
Arş. Gör. Emre Uğurlutepe
Prof. Dr. Osman Kaftanoğlu

ARDAHAN DEĞERLEMELERİ -I- Sosyo-Politik, Kültürel ve İktisadi Bağlamda Değerler, Potansiyeller ve Yaklaşımlar

Editör: Doç. Dr. İhsan Kurtbaş

Bilimsel Eserler No. : 193
ISBN : 978-605-2149-92-8
Basım Sayısı : 1. Basım, Mart 2019

© Copyright 2019, NOBEL BİLİMSEL ESERLER SERTİFİKA NO.: 20779

Bu baskının bütün hakları Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.ne aittir. Yayınevinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz. 'NOBEL BİLİMSEL ESERLER' Bir Nobel Akademik Yayıncılık markasıdır.

Genel Yayın Yönetmeni : Nevzat Argun -nargun@nobelyayin.com-
Yayın Koordinatörü : Gülfem Dursun -gulfem@nobelyayin.com-

Redaksiyon : Samet Tekin -samet@nobelyayin.com-
Sayfa Tasarım : Leyla Kurt -leyla@nobelyayin.com-
Kapak Tasarım : Mehtap Yürümez -mehtap@nobelyayin.com-
Baskı ve Cilt : Atalay Matbaacılık / Sertifika No.: 15689-
Büyük Sanayi 1 Cad. Elif Sok. No.:7/236-237 İskitler / ANKARA

Kütüphane Bilgi Kartı

Kurtbaş, İhsan.

ARDAHAN DEĞERLEMELERİ -I- Sosyo-Politik, Kültürel ve İktisadi Bağlamda Değerler, Potansiyeller ve Yaklaşımlar / İhsan Kurtbaş

1. Basım. XXII+ 532 s. 16x23,5 cm. Kaynakça var, dizin yok.

ISBN: 978-605-2149-92-8

1. Siyaset 2. Kültür 3. Ekonomi 4. Ardahan

Genel Dağıtım

ATLAS AKADEMİK BASIM YAYIN DAĞITIM TİC. LTD. ŞTİ.

Adres: Bahçekapı mh. 2465 sk. Oto Sanayi Sitesi No:7 Bodrum Kat Şaşmaz-ANKARA - siparis@nobelyayin.com-

Telefon: +90 312 278 50 77 - **Faks:** 0 312 278 21 65

E-Satış: www.nobelkitap.com - www.atlaskitap.com - **Bilgi:** esatis@nobelkitap.com - info@atlaskitap.com

Dağıtım ve Satış Noktaları: Alfa Basım Dağıtım, Ana Basım Dağıtım, Arasta, Arkadaş Kitabevi, Başarı Dağıtım, D&R mağazaları, Dost Dağıtım, Güneş Dağıtım, Kitapsan, Nezh Kitabevleri, Prefix, Remzi Kitabevleri, TveK Mağazaları

SUNUŞ

Üniversiteler, toplumların teknik ve insanî düzeydeki beklenti ve ihtiyaçlarını karşılamak üzere bilgiyi üreten, ürettiği bilgiyi işleyerek, bölgesi, ülkesi ve insanlık için anlamlı ve yararlı çıktılara dönüştüren bilimsel merkezlerdir. Ardahan Üniversitesi, hedef olarak Kafkasya, Orta Asya ve Uzak Doğu'ya açılan bir bilim kapısı olmayı, kendi hinterlandındaki bu geniş coğrafyanın ihtiyaçlarını gözeterek bilimsel faaliyetler yapmayı, işbirlikleri geliştirmeyi ve bölgesel kalkınmada içinde bulunduğu coğrafyanın ufku olmayı misyon edinmiş bir üniversitedir. Bu misyon doğrultusunda Üniversitemiz, fikri ve vicdanı hür, milli ve kültürel değerlerine bağlı, eleştirel düşünen, girişimci, başarılı ve üstün nitelikli bireyler yetiştirme hedefi doğrultusunda, hitap ettiği coğrafyanın potansiyellerini açığa çıkararak, katma değerler üretme yolunda emin adımlarla ilerlemektedir.

Bu doğrultuda kuruluşundan bu yana henüz on bir yıl geçmiş olan Üniversitemiz, bir yandan güçlü bir fizikî alt yapı oluşturmaya çalışırken, öte yandan özgür çalışma ortamı içerisinde, çalışanlarının mensup olmaktan gurur duyduğu, niceliksel ve niteliksel bakımdan yetkin akademik kadrosuyla eğitim/öğretim faaliyetlerine başarıyla devam etmektedir. Bu kapsamda, küreselleşen dünyayı iyi okuyup, bölgemizin ve ülkemizin gerçeklerini göz ardı etmeden, kalite odaklı araştırma ve projeler üretmenin, patent çalışmaları yapmanın gayreti içinde olan Üniversitemiz; şehirle bütünlük bir şekilde, kamu ve özel sektör işbirliğini sağlayarak, bilgiyi teknolojiye dönüştürmeye odaklanmıştır. Bu hedef çerçevesinde, Üniversitemiz, ilimizin, bölgemizin ve uzandığı coğrafyanın geliştirilmeye açık somut/soyut zenginliklerini gün yüzüne çıkarmaktadır. Kanaatimce Ardahan gibi kadim bir ilimizin, bilimsel olarak etraflıca incelenmesi için Üniversitemiz, önemli bir ortam sağlamaktadır.

Tarihsel düzeyde, Üniversitemize adını veren Ardahan ilimiz, geçmişte Türklerin Anadolu'ya giriş ve geçit kapısı iken; günümüzde Kafkasya ve Orta Asya'ya açılan kapımız olma özelliği ile jeopolitik önemini korumaktadır. Açılması beklenen Bakü-Tiflis-Kars demiryolu ve Borçka'da inşası planlanan Muratlı Gümrük Kapısı ile birlikte, Ardahan ve çevresi, ülkemiz açısından stratejik bir öneme sahip olmasının yanı sıra; muazzam düzeyde turistik ve lojistik fırsatlarıyla öne çıkmaktadır. Ekonomik açıdan, sahip olduğu et, süt, tereyağı, kaşar ve bal gibi hayvansal ürünler göz önünde bulundurulduğunda, Ardahan, yapılacak yeni yatırımlarla, sosyo-ekonomik kapasitesi açığa çıkarılması gereken güzide bir ilimizdir. Sosyal düzeyde ise; örf, adet, gelenek, görenek ve folklorik zenginlikleri ile pek çok kıymeti bünyesinde taşıyan Ardahan'ın yerel kaynaklarının bilimsel bilgiler ışığında incelenip, ekonomik ve toplumsal bir kıymete dönüştürülmesi konusunda Üniversitemizin, sorumlu kurumların başında geldiği bir gerçektir.

Bu bağlamda, Üniversitemiz üzerine düşen görevi yerine getirme hususunda, somut projeler üreterek önemli katkılar sağlamaktadır. Nitekim bugüne kadar gerçekleştirdiği birçok bilimsel etkinliğin yanı sıra; Üniversitemizin 10-12 Ekim 2018 tarihlerinde düzenlemiş olduğu I. Uluslararası Siyaset ve Sosyal Bilimler Sempozyumu, bu vizyonun bir tezahürü olarak alanındaki önemli bir boşluğu doldurmuştur. Sempozyumun ana teması olan Ardahan Değerlemeleri başlığı altındaki çalışmaların toplandığı bu kitap, ilimizin sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi yapısıyla ilgili kapsamlı ve özgün bilgilerin ortaya çıkmasını sağlayan ilk 'derleme kitap' olma özelliğini taşımaktadır. Üniversitemizin ön ayak olduğu bu kıymetli çalışmanın, ilgili okurlara yarar sağlamasını içtenlikle temenni ederim.

Prof. Dr. Mehmet Biber
Ardahan Üniversitesi Rektörü

EDİTÖRDEN

Anadolu folkloru ile ilgili önemli çalışmalar yapmış olan şair Ahmet Kutsi Tecer'in, Anadolu'nun henüz keşfedilmemiş değerlerine ilişkin, belli bir yakınma içeren, o meşhur şiirine atıfla, '*Orda bir yer var uzakta...*' demekten kendimizi alıkoyamıyoruz, konu Ardahan olunca... Coğrafi uzaklığının da beraberinde getirdiği, görece bir yalıtılmışlık içerisinde olan Ardahan ile ilgili pek az akademik çalışma vardır. Bu bakımdan, nice değer ve potansiyelleri henüz tam anlamıyla keşfedilmemiş ve kayda geçirilmemiş olan Ardahan'la ilgili yapılacak her türlü bilimsel çalışmanın, çok kritik bir önemi haiz olduğunu düşünüyorum. Bununla birlikte, geniş bir perspektifi gerektirebilecek bu tür çalışmaların yapılması; ilin tarihsel, sosyolojik ve ekonomik açıdan yeniden inşası için gerekli hamleleri tetikleyebilecek ve uzun vadede toplumsal bellek oluşturabilecek bir potansiyel taşımaları bakımından, oldukça büyük değer taşımaktadır.

Bu çerçevede münferit çalışmaların ötesinde, Ardahan'la ilgili kapsamlı bir envanter oluşturma düşüncemiz; aslında nice zamandır köklü bir şekilde içimizde yer etmiş idi. Sözü edilen bu arzumuzu gerçekleştirebilme mecralarımızdan biri, 10-12 Ekim 2018 tarihinde Üniversitemiz ev sahipliğinde gerçekleştirdiğimiz I. Uluslararası Siyaset ve Sosyal Bilimler Sempozyumu oldu. Elinizdeki bu kitap, sözünü ettiğim I. Uluslararası Siyaset ve Sosyal Bilimler Sempozyumu'nun 'Ardahan Değerlemeleri' adlı kategorisinde sunulmuş olan ve hakem değerlendirmesinden geçmiş makalelerden yapılan bir 'seçki' niteliğindedir.

Kitabın hazırlanmasındaki temel hedefimiz; siyasetinden ekonomisine, edebiyat ve kültüründen hayvancılığına kadar, Ardahan'ın pek çok farklı boyutunun bilimsel şekilde ele alınmasıdır. Öncelikli amacımız ise; Ardahan'ın kronik sorunlarının yakından incelenmesinin yanı sıra, ilin hâlen bakir sayılabilecek pek çok değer, varlık ve potansiyelleriyle ilgili geniş ve ayrıntılı bir bilimsel kaynak oluşturabilmektir. Nitekim Ardahan, taşıdığı kadim birikimi ve gücüyle, ayrıca ekonomik, sosyal ve kültürel zenginlikleriyle, ülkemizin kalkınmış mekânlarından biri olmaya muktedir; geçmişten günümüze özü her daim gürr, kıymetli ve güzide bir Anadolu toprağıdır.

Tarihsel açıdan Ardahan'daki Türk varlığı, M.Ö. 720 yılında bir Türk kavmi olan Kıpçaklar'ın ataları olan Kimmerler'e dek uzanır. Şehir, adını 628 yılında Hazar Türklerinin bir kolu olan Arda Türklerinin eline geçmesinden

sonra almıştır. 1069'da Alparslan tarafından fethedilerek Selçuklu Devleti'nin egemenliğine giren Ardahan, 1551 yılında ise Osmanlı İmparatorluğu'na katılmıştır. 1828-1855 yıllarında Kars ve Batum ile birlikte savaş tazminatı olarak Ruslar'a bırakılan Ardahan; 40 yıl sonra, 1918 yılında Osmanlı İmparatorluğu'na iade edilmiştir. Ancak bundan altı ay sonra, Mondros Ateşkes Anlaşması'yla Ermeni ve Gürcülerin işgaline uğramış, ardından 23 Şubat 1921'de düşman işgalinden kurtarılmıştır. Yakın tarihimizde, 7 Temmuz 1921'de vilayet yapılan Ardahan, 1926 yılında ilçe yapılarak Kars'a bağlanmış; 1992 yılında ise tekrar il statüsüne kavuşmuştur. Bu çerçevede Türklerin Anadolu'ya giriş kapısı olan Ardahan, yaklaşık olarak 3 bin yıldır, Türk milletinin şanlı tarihinin kadim bir parçasıdır. Turistik açıdan, ekonomik, kültürel, folklorik, coğrafi ve turistik bakımdan, ülkemizin potansiyel zenginliği oldukça fazla olan illerinden biridir. Neticede pek çok kıymeti bünyesinde bulunduran Ardahan ilini, burada bütün boyutlarıyla ifade edebilmem mümkün olmayacağından, kitabın adının yansıttığı ve çalışmanın üzerine inşa olunduğu temel formülasyonu, aşağıda üç madde altında, kısaca, özetlemek isterim.

İlk olarak, 'Ardahan **Değerlemeleri**' başlığında 'değerleme' kelimesine bir açıklık getirmek isterim. Değerleme kavramı literatürde, maddi kıymetlerin vergi kanunlarında gösterilen gün ve zamanlardaki değerlerinin saptanması işlemidir. Hukuki açıdan değerlendirme, 'kıymet takdiri' anlamında kullanılmaktadır. Gündelik dilde ise, bir malın değerini belirlemek, takdir, değer biçme ve değerlendirmeye yargıda bulunma gibi anlamlara gelmektedir. Bu çerçevede 'değerleme' tabiri, Ardahan ilinin yer altı ve yer üstü varlıklarının tespitine hizmet edebilecek akademik yaklaşımları vasıflandırmak üzere kullanılmıştır. Bu çerçevede disiplinlerarası çalışmaları gerektirecek böylesi bir girişim; pek çok kişinin gözünden Ardahan'ın varlık ve potansiyellerine ilişkin bir takım spesifik değerlemelerin sistematik bir sentezinin yapılmasını gerektirir.

İkinci olarak, kitabın alt başlığında, **Değerler, Potansiyeller ve Yaklaşımlar** şeklinde üç ana kavram yer almaktadır. Bu kavramlar, makalelerin içeriğine ve niteliğine uygun olarak belirlenmiştir. *Değerler* kavramı, Ardahan'ın sahip olduğu maddi ve manevi varlıklarını ele alan çalışmaları işaret etmek için tercih edilmiştir. *Potansiyeller* kavramı, Ardahan'ın hâlihazırda görünür olan ve gelecekte açığa çıkarılabilecek gizil güçlerini ifade etmek için kaleme alınan makaleleri yansıtmaktadır. *Yaklaşımlar* kavramı ise, yazarların tespit ettiği Ardahan'a ilişkin sorunlara, çözüm önerilerine ve kişisel yaklaşımlara atfen kullanılmıştır. Dolayısıyla Ardahan'ın siyaseti, tarihi ve arkeolojisi, edebiyatı ve kültürü, sosyo-ekonomisi, hayvancılığı ve arıcılığını ele alarak çeşitli değerlendirmelerde bulunan bu kitap; bir nevi bir şehir monografisidir.

Üçüncü olarak, kitabın başlığında bir numaralandırmaya gidilerek 'Ardahan Değerlemeleri I' ifadesi kullanılmıştır. Buradaki maksadımız; bu çalışmada eksik bırakmış olabileceğimiz bazı hususları, serinin sonraki çalışmalarında telafi yoluna gidebilme hakkımızı saklı tutmaktır. Nitekim Ardahan ili, geniş bir perspektifle, etraflıca, ele alınmayı gerektiren pek çok varlık ve potansiyeli ile tek bir kitapta bütünüyle tüketilemeyecek ölçüde geniş bir değerler spektrumuna sahiptir. Böylesi bir zenginliğin ancak uzun vadeli ve uzun erimli çalışmalarla ortaya çıkarılabileceğine ve serimlenebileceğine inanıyoruz.

Burada bu yazıyı sonlandırırken; kitap fikrinin ortaya çıktığı ilk andan itibaren, engin birikim ve tecrübeleri ile bize yol gösteren, cesaretlendiren ve bizlerden hiçbir desteği esirgemeyen Ardahan Üniversitesi Rektörü, Sayın Prof. Dr. Mehmet Biber Hocamız'a en içten teşekkür ve şükranlarımı sunuyorum.

Yerel yöneticilerden, siyasal aktörlere; akademisyenlerden bürokratlara kadar çok farklı kesimlerin ilgisini çekebileceğine inandığımız bu kitabın, disiplinlerarası niteliği sayesinde, Ardahan'la ilgili önemli bir boşluğu dolduracağını düşünüyoruz.

Doç. Dr. İhsan Kurtbaş

İÇİNDEKİLER

Sunuş.....	III
Editörden.....	V

ARDAHAN SİYASETİ

BÖLÜM 1

SİYASİ MESELE TEMELLİ OY VERME DAVRANIŞI VE SEÇMEN TERCİH VE KARARLARININ OLUŞMASINDA REEL SORUNLARIN ETKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA Ardahan İli Örneği

Doç. Dr. İhsan Kurtbaş

Özet.....	3
Giriş.....	5
1. Araştırmanın Metodolojisi	7
2. Araştırma Bulgularının Analizi Ve Değerlendirilmesi.....	9
2.1. Sosyodemografik Özellikler	10
2.2. Genel ve Yerel Sorun Algısı	12
2.2.1. Ekonomi, İşsizlik ve Yoksulluk Sorunu	16
2.2.2. Altyapı Sorunları ve Geri Kalmışlık Sorunu (%27,0).....	18
2.2.3. Terör Sorunu.....	22
2.2.4. Tarım Ve Hayvancılık Politikalarıyla İlgili Sorun.....	22
2.2.5. Siyaset Ve Siyasal Aktörlerle İlgili Sorunlar.....	25
2.2.6. Eğitim Sorunu	27
2.2.7. Diğer Sorunlar.....	29
2.3. Siyasal Tercihlerin Oluşmasına Etki Eden Faktörler Üzerine Kısa Bir Betimleme	29
2.3.1. Siyasal Bilgi/Bilinç Düzeyi ve Siyasal Tercihlerin Oluşmasında Reel Sorunların Etkisi.....	31

2.3.2. Seçmenlerin Kararlarının Netleşme Zamanı Üzerinden Bağlamsal Bir Değerlendirme	32
Sonuç	37
Kaynakça	41

BÖLÜM 2

SOSYAL MEDYA VE SİYASAL KATILIM İLİŞKİSİ: Ardahan İli Örneğinde Üniversite Gençliği Üzerine Bir Araştırma

Adem Keser

Özet	43
Giriş	44
1. Siyasal İletişim Süreci	46
2. Sosyal Medya Ve Sosyal Medyanın Özellikleri	48
2.1. Sosyal Medyanın Araçları	49
2.2. Sosyal Medya ve Geleneksel Medyanın Karşılaştırılması	50
2.3. Dijital Aktivizm	51
2.4. İfade Özgürlüğü Alanı Olarak Sosyal Medya	52
2.5. Siyaset ve Sosyal Medya	54
3. Yöntem	56
3.1. Hipotezler	57
3.2. Bulgular	58
3.2.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri ve Siyasete İlgi Düzeyleri	58
3.2.2. Katılımcıların Bir Önceki Milletvekili Genel Seçimlerinde (1 Kasım 2015) Oy Kullanma Durumu ve Oy Verdikleri Partiye Olan Bağlılık Düzeyi	59
3.2.3. Katılımcıların Gelecekte Aktif Siyasette Görev Alma Düzeyi	61
3.2.4. Katılımcıların Sosyal Medya Kullanım Sıklığı ve Sosyal Medya Kullanım Süreleri	62
3.2.5. Katılımcıların Sosyal Medya Üzerinden Siyasal Bir Gruba, Etkinliğe Üye Olma ve Siyasal Gösteri, Miting veya Eyleme Katılma Düzeyi	63
3.2.6. Katılımcıların Sosyal Medyada Politik Tartışmalara Girme ve Politik Paylaşımlarda Bulunma Düzeyi ve Sosyal Medyada Politik Varlık Göstermeme Sebepleri	64
3.2.7. Katılımcıların Cinsiyete Göre Sosyal Medya ve Siyaset ile İlgili Görüşlerinin Farklılaşma Düzeyi	66

3.2.8. Katılımcıların Sosyal Medya ve Siyaset ile İlgili Görüşlerinin Siyasete İlgili Düzeyine Göre Farklılaşma Düzeyi	68
Sonuç.....	70
Kaynakça	72

BÖLÜM 3

ARDAHAN HALKEVİ DENEYİMİ: Miyon ile Gerçeklik Arasındaki Mesafe

Dr. Öğr. Üyesi Ali Haydar Soysüren, Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Uyaniker

Özet	75
Giriş.....	77
1. Kuruluş Ve Misyon	78
1.1. Ardahan Halkevi'nin Kuruluşu.....	81
2. Yıllara Yayılan Atalet	84
2.1. Kadro Sorunu	87
2.2. Mali Zayıflığın Girdabında	92
2.3. Yıllara Yayılan Mekan Sorunu.....	96
Sonuç.....	103
Kaynakça	105
EKLER (Belge Örnekleri).....	109

ARDAHAN'IN TARİH VE ARKEOLOJİSİ

BÖLÜM 4

YENİ ARAŞTIRMALARIN SONUÇLARINA GÖRE ARDAHAN'IN ARKEOLOJİK BULUNTULARI

Dr. Öğr. Üyesi Sami Patacı

Özet	119
Giriş.....	120
1. Merkez İlçe Arkeolojik Buluntuları	121
1.1. Ölçek-Kalecik Tepesi Kalesi ve Yerleşimi.....	122
1.2. Ölçek-Kuzey Kalesi.....	122
1.3. Gölgeli Kalesi.....	123

1.4. Gölgeli-Güneybatı Kalesi ve Yerleşimi.....	124
1.5. Gölgeli Yüksek Yayla Arkeolojik Alanı.....	125
1.6. Samanbeyli Savunma Yapısı.....	125
1.7. Hasköy ksek Yayla Arkeolojik Alanı.....	126
1.8. Hasköy Gzетleme Kulesi	126
1.9. Beşiktaş Kalesi, Yerleşimi ve Kurganları	127
1.10. Sulakyurt Demir ağı ve Orta ağ Seramik Buluntuları Alanı.....	128
1.11. ağlayık-Doğu Savunma Yapısı	128
1.12. ağlayık-Kuzeydoęu Kalesi.....	129
1.13. Bayramoęlu Kalesi.....	130
1.14. Bağdaşan Savunma Yapısı	131
2. Çıldır İlçesi Arkeolojik Buluntuları	132
2.1. Akçakale Adası ren Yeri.....	132
2.2. Senger Tepe Kalesi (Sur ile Gclendirilmiş Mevsimlik Yerleşimi).....	134
2.3. Semiha Şakir ksek Yayla Yerleşimi ve Ağılı.....	136
2.4. Kotanlı Eskiçağ Arkeolojik Alanı	136
2.5. Doęankaya Demir ağı ve Orta ağ Seramik Buluntuları Alanı.....	137
2.6. Şeytan Kalesi Eskiçağ Seramik Buluntuları	137
3. Göle İlçesi Arkeolojik Buluntuları	138
3.1. Kayaaltı (Omega) Kalesi	138
3.2. Köprülü ksek Yayla Arkeolojik Alanı	139
3.3. obanky Kalesi ve Yerleşimi	139
3.4. obanky Höyüęü	140
3.5. Kuzupınarı Kalesi ve Yerleşimi	141
3.6. Bellitepe-Batı Kulesi	143
3.7. Bellitepe-Doğu Kulesi ve Eskiçağ Ağılı.....	144
3.8. Bellitepe Kalesi	145
3.9. Baleşme-Kayınlık Kulesi	146
3.10. Baleşme-Şipsirik Kulesi.....	147
3.11. Baleşme-Tekmezar Kulesi ve Yerleşimi.....	148
3.12. Baleşme-am Ormanı Eskiçağ Arkeolojik Alanı	148
3.13. Durucasu-Şimşimik Kalesi	149
Sonuç.....	150
Kaynakça.....	152
Resimler	154

BÖLÜM 5
ARDAHAN'DA TARİHİ BİR CAMİ:
Suhara Köyü Camii

Dr. Öğr. Üyesi Özlem Oral Patacı

Özet	165
Giriş	167
1. Çıldır Tarihi Hakkında Genel Bilgi	168
2. Suhara Köyü Camii Mimari Özellikleri	170
3. Suhara Köyü Camii'nin Tarihî Geçmişi ve Tarihlendirilmesi	173
Sonuç	179
Kaynakça	181
Fotoğraflar ve Çizimler	182

BÖLÜM 6
POSOF'TA KURULAN ATABEK DEVLETİ'NİN DIŞ POLİTİKASI

Emre Gezer

Özet	191
Giriş	192
I. Kuruluş Döneminde Atabek Devleti'nin Dış Politikası	194
II. Bağımsızlık Döneminde Atabek Devleti'nin Dış Politikası	197
III. Zayıflama Döneminde Atabek Devleti'nin Dış Politikası	202
IV. Yıkılış Döneminde Atabek Devleti'nin Dış Politikası	205
Sonuç	209
Kaynakça	211

ARDAHAN'IN EDEBİYAT VE KÜLTÜRÜ

BÖLÜM 7
ÂŞIK CİNASÎ'NİN ŞİİRLERİNDE ARDAHAN

Dr. Öğr. Üyesi Hamza Kolukısa

Özet	215
Giriş	216
1. Âşık Cinasî Kimdir?	218

2. Âşık Cinası'nın Şiirlerinde Ardahan	219
Sonuç	237
Kaynakça	238

BÖLÜM 8
1894 YILI TİFLİS'İN GÜRCÜCE İVERİA GAZETESİNDE
ARDAHAN SANCAĞINA YOLCULUK İZLENİMİ

Prof. Dr. Şureddin Memmedli

Özet	239
Giriş	240
1. Ön Bilgiler	240
2. Ardahan'ın Coğrafi Konumu Hakkında	241
3. Gökdağ Hakkında	243
4. Göller Hakkında	243
4.1 Aktaş/Hozapın Gölü	243
4.2. Çıldır Gölü	244
5. Taşköprü Hakkında	245
6. Köyler Hakkında	246
6.1. Akçakale	246
6.2. Çamdıra	246
6.3. Cala	247
6.4. Cambaz	247
6.5. Taşbaşı	248
7. Çıldır Terekeme Ailesinde Misafirlik	248
8. Kör İsmail'in Mertliği	250
9. Kiliseler Hakkında	251
10. Coğrafi İsimlerin Yorumu	252
Sonuç	254
Kaynakça	255

BÖLÜM 9
BİR POSOF MASALININ ETNOPEDAGOJİK YÖNDEN İNCELENMESİ:
Tilkiyle Nine

Dr. Öğr. Üyesi İkrâm Çınar

Özet	257
Giriş	258
1. Etnopedagoji	259
1.1. Etnopedagojinin Etkili Aracı: Masal	260
1.2. Değer Ve Değerler Eğitimi	261
2. Yöntem	262
2.1. Masal Hakkında	262
3. Bulgular Ve Yorum	263
Sonuç	268
Kaynakça	269
Ek-1. Masal	270

ARDAHAN'IN SOSYO-EKONOMİSİ

BÖLÜM 10
ARDAHAN İLİNİN SOSYO-EKONOMİK DURUMU VE GÜRCİSTAN İLE DIŞ
TİCARETİNİN 2010-2017 DÖNEMİNDEKİ GELİŞİMİ

Prof. Dr. Adem Üzümcü

Özet	275
Giriş	276
1. Ardahan İlinin Sosyo-Ekonomik Durumu	278
2. Gürcistan Ekonomisi ve Gürcistan-Türkiye Dış Ticaretinin Gelişimi	289
3. Ardahan İlinin 2010-2017 Döneminde Dış Ticaretinin Gelişimi	291
4. Ardahan İlinin 2010-2017 Döneminde Gürcistan İle Dış Ticaretinin Gelişimi ve Özellikleri	297
Sonuç	304
Kaynakça	306

BÖLÜM 11
ARDAHAN İLİNE YAPILAN KAMU YATIRIMLARININ
ETKİNLİKLERİNİN VERİ ZARFLAMA ANALİZİ
(VZA) YÖNTEMİYLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Arş. Gör. Tarık Duran & Arş. Gör. Ramazan Taşcı & Prof. Dr. Ali Çımat

Özet	309
Giriş	311
1. Yöntem	311
1.1. Veri Zarflama Analizi ve Etkinlik Ölçüm Yönteminin Seçilmesi	311
1.2. Veri Zarflama Analizine İlişkin Teorik Çerçeve	312
1.3. Karar Verme Birimleri (KVB) ve Girdi-Çıktı Değişkenlerinin Seçilmesi	314
2. Bulgular	316
Sonuç	320
Kaynakça	323

BÖLÜM 12
BİLİMSEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİNİN ÜNİVERSİTE
SANAYİ İŞBİRLİĞİNİN GELİŞTİRİLMESİNDEKİ ROLÜ
Ardahan İli Örneği

Dr. Öğr. Üyesi Güven Gürkan İnan

Özet	325
Giriş	326
1. Üniversite-Sanayi İşbirliği	327
2. Üniversite-Sanayi İşbirliği Kanalları	330
3. Bilimsel Araştırma Yöntemleri	333
4. Ardahan İli Özelinde Üniversite-Sanayi İşbirliği Modeli	335
Sonuç	341
Kaynakça	343

BÖLÜM 13
MARKALAŞMADA TEMEL ADIM:
Marka Tescili ve Ardahan

Dr. Öğr. Üyesi Arzu Kılıç & Prof. Dr. Berrin Filizöz

Özet	347
Giriş	348
1. Marka	349

2. Marka Türleri	352
3. Marka Tescili	353
4. Ardahan; Genel Ekonomik Ve Marka Tescil Durumu	354
5. Araştırma Amacı, Yöntem Ve Kısıtlar	358
6. Bulgular	359
Sonuç	363
Kaynakça	365

BÖLÜM 14
POSOF'UN TRA2 BÖLGESİ İÇİNDEKİ YERİ VE GELİŞME EKSENLERİ
BAĞLAMINDA KALKINMA PROJELERİNİN GELİŞTİRİLMESİ

Ar. Gör. Dr. Mehmet Gür & Dr. Öğr. Üyesi Ömer Bilen &
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Topcuoğlu & Dr. Öğr. Üyesi Kutay Üstün

Özet	367
1. Posof İlçesinin TRA2 Bölgesindeki Yeri ve Mevcut Durumu	369
1.1. Konumu, Coğrafyası ve İklimi	369
1.2. Tarihçesi	370
1.3. Demografik Yapısı	371
1.4. Ekonomik Yapı	371
1.5. Tarım, Hayvancılık ve Arcılık	372
1.6. Doğal Yapı ve Turizm	374
2. TRA2 2014-2203 Bölge Planı Vizyonu ve Gelişme Eksenleri	377
3. Araştırma Yöntemi Ve Sonuçlar	379
3.1. Kantitatif Araştırma Sonuçları	380
3.2. Kalitatif Araştırma Sonuçları	382
4. POSOF için Önerilen Kalkınma stratejileri ve Projeleri	385
Sonuç	388
Kaynakça	390

ARDAHAN HAYVANCILIĞI

BÖLÜM 15

ARDAHAN İLİ BÜYÜKBAŞ HAYVANCILIK SEKTÖRÜ MEVCUT DURUM SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Özlem Eştürk & Doç. Dr. Seymur Ağazade

Özet	393
Giriş	395
1. Türkiye’de Büyükbaş Hayvancılık	397
2. Ardahan İlinde Büyükbaş Hayvancılığın Mevcut Durumu	402
3. Materyal ve Yöntem	404
4. Araştırma Bulguları	405
Kaynakça	415

BÖLÜM 16

ARDAHAN YÖRESİNDEN MEVSİMSSEL OLARAK TOPLANAN SÜT VE KAŞAR PEYNİRİ ÖRNEKLERİNDE AFLATOKSİN M1 DÜZEYLERİNİN ARAŞTIRILMASI

Dr. Öğr. Üyesi Ertan Doğan

Özet	417
Giriş	418
1. Materyal ve Metot	422
1.1. Materyal	422
1.1.1. Süt Numuneleri	422
1.1.2. Kaşar Peyniri Numuneleri	422
1.1.3. Aflatoksin M1 ELISA Test Kiti	423
1.1.4. Süt Numunelerinin Analize Hazırlanması	423
1.1.5. Peynir Numunelerinin Analize Hazırlanması	423
1.2. Metot	424
2. Bulgular	424
2.1. Yaz Dönemi Toplanan Süt ve Kaşar Peynirlerine Ait Analiz Sonuçları	424
2.2. Sonbahar Dönemi Toplanan Süt ve Kaşar Peynirlerine Analiz Sonuçları	424
2.3. Kış Dönemi Toplanan Süt ve Kaşar Peynirlerine Ait Analiz Sonuçları	425
2.4. İlkbahar Dönemi Toplanan Süt ve Kaşar Peynirlerine Ait Analiz Sonuçları	425

Sonuç.....	426
Kaynakça.....	435

BÖLÜM 17
ARDAHAN İLİ GÖLE İLÇESİ BÜYÜKBAŞ
HAYVANCILIK SEKTÖRÜNÜN SWOT ANALİZİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Arş. Gör. Ömer Atalay & Doç. Dr. Ötügen Senger

Özet.....	439
Giriş.....	440
1. Türkiye’de Büyükbaş Hayvancılık.....	441
1.1. Göle İlçesinde Büyükbaş Hayvancılık.....	443
2. Literatürde Büyükbaş Hayvancılık Sektörünün Swot Analizi İle Değerlendirilmesi	447
3. Materyal	449
4. Metot.....	450
5. Araştırma Bulguları.....	450
5.1. SWOT Analizi.....	461
Sonuç.....	465
Kaynakça.....	467

ARDAHAN ARICILIĞI

BÖLÜM 18
ARDAHAN ARICILIĞININ POTANSİYELİ

Kemal Yazıcı

Özet.....	471
Giriş.....	472
1. Ardahan’da Arıcılık Neden Önemlidir?	474
1.1. Arı Irkı.....	474
1.2. Koloni Sayısı.....	475
1.3. Ana Arı Üretimi.....	477
1.4. Meralar ve Mera Kapasiteleri.....	477
2. Ardahan’ın Organik Bal Üretimi Açısından Önemi	478
Sonuç.....	480
Kaynakça.....	481

BÖLÜM 19
ARDAHAN İLİ ARICILIK İŞLETMELERİNDE
KOLONİ YÖNETİMİNDE YAPILAN BAŞLICA YANLIŞLIKLAR

Doç. Dr. Mahir Murat Cengiz

Özet	483
Giriş	484
1. Eğitim Yetersizliğinin Yetiştiricilerin Koloni Bakım ve Yönetim Uygulamalarına Yansımaları	485
1.1. Popülasyon Kontrolü	486
1.1.1. İki Ana Arılı Koloni Yönetim Sistemi	488
1.1.2. Koloni Destek Sistemi	490
1.1.3. Paket Arı Sistemi	491
1.1.4. Ana Arı Hapsi	492
1.2. Mera Kullanımı	493
1.3. Damızlık Kullanımı	494
1.4. Arı Beslemesi	495
1.5. Arı Sağlığı	500
1.6. Yanlış ve Bozuk Petek Kullanımı	501
1.7. Kışlatma	501
2. Örgütlenme ve Ürünlerin Değerlendirilmesi	503
Sonuç	503
Kaynakça	504

BÖLÜM 20
KAFKAS BAL ARISI GEN MERKEZİ VE KORUNMASI İÇİN ALTERNATİF
YÖNTEMLER

Doç. Dr. Aziz Gül & Doç. Dr. Mahir Murat Cengiz & Öğr. Gör. Kemal Yazıcı

Özet	507
GİRİŞ	508
1. Kafkas Bal Arısı Gen Merkezi Ve Korunması İçin Alternatif Yöntemler	510
1.1 Kafkas İzole Alanları İçerisinde Islah Çalışmaları Yapılmalı	510
1.2 Yapay Tohumlama Çalışmalarına Yer Verilmeli	511
1.3 Elde Edilen Genetik Materyaller Dondurularak Korunmalı	512
SONUÇ	514
KAYNAKÇA	516

BÖLÜM 21
ARDAHAN YÖRESİ ARISININ
(*Apis mellifera caucasica* G.) ANADOLU VE DİĞER BAZI ARI IRKLARI İLE
MORFOLOJİK, DAVRANIŞ, PERFORMANS VE ÜREME ÖZELLİKLERİ
YÖNÜNDE KARŞILAŞTIRILMASI

Prof. Dr. Ahmet Güler & Öğr. Gör. Kemal Yazıcı & Dr. Selim Bıyık &
Zir. Müh. Gökhan Kavak & Zir. Yük. Müh. Abdurrahman Aydın &
Arş. Gör. Emre Uğurlutepe & Prof. Dr. Osman Kaftanoğlu

Özet	520
Giriş.....	521
1. Materyal ve Metot.....	522
2. Bulgular	523
2.1. Performans ve Davranışı	523
2.1.1. Avantajları	523
2.1.2. Dezavantajları	524
2.2. Morfolojik Yönden Genel Karakterizasyonu	525
Sonuç.....	529
Kaynakça	531

